КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

ЕРА, 26 февраль 1970 шо. № 24 (4017). Мах 2 кап.

массийн а мехкашкара пролетареш, вовшахlиттийша!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союзан Коммунистически партин Нохч-ГIалгIайн обкоман, Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарчу Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛУ 1923 ШЕРА ДУЬЙЛА

Дуьненаhь шу да комсомолка Хабибуллина Раисас Грозненски химически комбинате болх бу. Шен гонахь lовдалий Раисас. Эвначу хана дика лаборантка, говза аппаратчица а ю. ХIинца № 30-111 йолчу цехан аппаратчийн болх беш ю иза. Хабибуллина. Сменин цIа-на гарта норма йоккх Раисас, куп продукцин дика а хуьл.

СУРТА ТIА: Хабибуллина Раиса лабораторе схьадаьккхина Ольга.

С. Хуганов тIаьхьа суьрт.

ЛАКХЛУ ТОЛАМАШ

Хьайбанаша доакъар lалашдеш дика къахьийгар дIадахача шера дьхкин гуьрахь Наьсаран районе «40 лет Октября» кхача совхозан къахьегамхоша. Нагахь мерз кийслаш вай болхамашка цар lалашдаьча тайпара дика доакъар. Дукха ха дьакхар сеха цар lалашдарча чаь яр сава хьаж йолча хьал лакхерна бlаракьежаш датташ. Цу тайппара дукха белокаш йохха йол а еххаш хьайбаш кхоабаш хилча концентраташ дукха эшаш. ХIаьта из доакъар цкьаккха хIама кхо ца ютеш дуь хьайбаша.

Районага хьежжа дийнахь 3—4 килограмм комбикорма, 25—30 килограмм Бесланерча маисови комбинатера дьхкуха барден телаш кхоаб хIара бежан. Цу тайппара кхоабе хьайбаш дика тоаденна да.

Дика доал ду шурий-товарни фермана цун бригадира Беков Махьмада. Деррхача доакъара дийса учет лелаю, нормага, рационага хьежжа мера дIадалийташ цо из. Белха тIа доккха новкъостал ду Махьмада цхьа болх дика бовзаш волча лаборантаучетчика Гиреев Аюба. Цо тIехьожам доаттаберах ферма помещенашка хоа массе хана цIена хуа. ХIаьта инвентарь деша из езаш, эшачча хана хьаьда бишу йоаеш хьаьдача метте цхьаьна латт.

Цу ферме хIана 300 бежан да. КIезигагIа дацар уж дIадахача шера укх хена а. Цхьаболчча укх шера йоакха шура соалк укх хана яькхачунца цхьабаьча, юбилейни шерара хьоакхаш дика лекхагIа да. Нагахьа сана дIадахача шера ферме цхьан дийнахь 650—660 килограмм шура йоакхаш хиннале, укх шера 1230—1300 килограмммага кхоачинн лаккхьенай из. Веаьна ферме йоакхаш йола шура цу тайппара тIакхийттеале а, план хIана а кхоачашхилаш.

ХIара дешна йоакхаш йола шура боагьайча, гучадоал дентара доага шура дукхагIа йоаккхаш хилар. Ниттє укх шера январь бетта хьалхарча денощка 970—1000 килограмм шура йоакхар ферме. ХIаьта февраль бетта йоакхаш яр юкъера лаьрхIача 1200—1250 килограммага дIакхаьчай.

Масала, Хасиев Хьава доаркалла болх беш йола бархI шу да. Цхьайгарча хIара lаттагара январь бетта хьалхарча денощка 112—120 килограмм шура йоакхар цо. ХIаьта дIахо дентара дента шура соа а йоаккхаш, хIанз хIара дента йоакха шура 170—190 килограммага дIакхоачавий Хьавас. Укх лоацача хана цу тайппара дукха шура тIакхетар геттара ловрхIама гIулакх да. Хьавас массехк шера хьинаре болх барах-лакха мах а баь партен правительствас Шеча байрахха орден еннай цунна.

Дика къахьег йоакха опыт йолча А. Дугиевас а. Пхи шу да из доарчалла болх беш йола. Хьанай саьна кIезига яр укх шера хьалхарча денощка цхьа группера доахентара цо йоаккхош дукха шура. Дентара дента лакхьо доахентара йоаккха шура А. Дугиевас а. Ниттє 5 январе — 120 килограмм, 10 январе — 133 килограмм, хIаьта хIанз 170 килограмм шура йоакх цо.

Рекорд я болаш хьал ферма кулгалхоша lаьсий лелаю Албаков Раймаьт. Кхе а дах йоккхагIа йолча группе дIадешад цо 600 совгIа lаьса. ХIана Раймаьта кхелам 40 lаса да. ДIадахача шера декабрь бетта ваьча баьрал-даьлар юкъера лаьрхIача хIара дийнахь шерах хIаранена 550 грамм дуах тIакхетар хиннийца.

ТIой-Юртарча ферме, дукха кхоабе бежанаш лелаяу. Цига болх беча беж lуща Беков Махьмаьт Газиев Махьмадек январь бетта 25 бежанаш хIаранена юкъера лаьрхIама 660 грамм дуах тIакхетийтад. ХIаьта январь бетта тIехьарча денощка кхачаьъалхьана 26 тонна дуах хIоаенах цу ферме коллективо.

Х. МАХИТАРОВ,
Юртбоахам министерства зоотехнически отдела начальник.

ТОРОНАШ ТОХКАШ

Вай республике машинаш еча хьоадаьнта юкъе керттера, яр я «Красный молот» завод. Соалж планал совгIа 240 эзар сома мах-ла продукци арахийцар коллективо. Пятилетка тIехкьарча шера задани 15 декабре кхоачаьнгье деккараш тIайнца къахьеган а хIаз. Планах совгIа 200 эзар тонн продукци арахеца, къахьегама опсарле 3 процент лакхье лаьрхIад юбилейни шаьра латтача коллективо.

Январь бетта лахача толамаш хьакхьоних хьалхаре юкъег бер-ката йоалаьлга. Цу бетта товарни продукци арахецара план 103,9 процент кхоачаш а ль 1,5 процент планал совгIа продукцина реализаци яьй цар. 3,4 процент лакхь-яьй къахьегама опсарле а. Февраль бетта план завода коллективо дика тIехкхоачашъергхиво гучадоккхи.

Цехашта юкъе лаьрхIача социалистически ахье хьалхара моттиг лаьккхар январь бетта план 106,2 процент тIехкхоачашъкьча А. М. Печинский керте латтача механически цеха коллективо. Пойна йолча цехашта юкъе из моттиг № 9 йолча энергетически цеха коллективо лаьккхар. ХIара бетта план тIехкхоачашъю коммунистически къахьегама цIи лелаеча № 14 йолча металло-модельни цеха, слесарни-сборочни цеха, кхача цехий коллективашка.

1966 шера XXIII-ча съезде пятилетка план чIоагIъеча хана «Красный молот» завода бIаьш болча къахьегамхоша петилетка план дIа шера кхоачашьо деккар тIайнцаь. Ниттє доархIабу уж цу деккарах? Тахакарча ден кIезигагIа меле а 5 бIаь болхло яа ихе шера план кхоачаш а ль хьетIадоагIача 1971 шера чотах къахьегаш. ХIаьта цкьона юкъе ба ихе шера задани соахка 7-ча ноябре кхоачашъяраш а.

Партен профсоюзан кулгалхой инициативах боккха пайда яц хьалха латтача болхлой опытах. Цехгазета тIа бетта кхоача арадоалача дукха тираж йолча газета вагIенаш тIа шерра юкп цар цIераш, миште вIашт1ехьдьвнац цар уж толамаш даха. Цо пайдане да болх нийса вIаштIехьбаьнхар.

КерагIаьннечох кхоачамбаь lош самал яц балха ветеранийл. Дукха ха йолаш къахьегама опсарле лакхьергйола хIара резерв тахка, кунах маьогта дукхагIа пайда эцаш къахьега вIашагIлелхае цар. Из болаш шерра хьаллаьца къахьегаш ва тахан завода хIара болхло.

С. ЧУХАРЕНКО,
тха штатера воаца корр.

ЛЕНИНИЗМИ ДУНЕН РЕВОЛЮЦИОННИ ПРОЦЕССИ

24 февраля Москве КПСС ЦК-арча марксизма-ленинизма Институте болх дIаболабир В. И. Ленин ваь 100 шу дизарга хетаьча Дунен халкъашта юкъарча теоретически конференце. Цун тема я «Ленинизми дунен революционни процесси» яхаш.

Конференци ю КПСС ЦК-арча марксизма-ленинизма Института, общественни lилмай академе, КПСС ЦК-арча Лакхерча партийни школа, СССР lилмай Академе цхьайолча гуманитарни институташа. Конференце дакъа лаца баьхкаб дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи болача деятелаш, боаш боле lилмахой — Австре, Аргентина, Бельге, Болгаре, Великобритане, Венгре, Вьетнама Демократически Республика, Германски Демократически Республика, Ираке, Итале, Канада, Корейски Халкъа-Демократически Республика, Монголе, Польше, Португале, Румыне, Сире, США, Уругвая, Германе Федеративни Республика, Финлянде, Франце, Чехословаке, Югославе, Къулбехьен-Африкански Республика коммунистически болхлойи партен эккалаш.

УРХО КАЛЕВА КЕККОНЕН МОСКВЕ ВАР

24 феврале СССР Лакхехьарча Совета Президиумов Советски правительствай хьийха официальни йоацача визитах Москве вениа Финляндски Республика Президент Урхо Калева Кекконен.

Финляндски Республикан Советски Союзан байракхаща довхьийча Шереметьевски аэродроме доттагIал долча начахьалакхеца керте латтачой нахьабахабар Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, Н. В. Подгорный, Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. П. Георгадзе, кхыбола официальни наьх.

А. А. ГРОМЫКО ГДР ВАХАР

БЕРЛИН, 24 февраль. (ТАСС). ГДР правительства хьийха тахан официальни визитах уккхаза кхаьча СССР кхыча мехкашцарча гIуллакхий министр А. А. Громыко.

ЛЕНИНСКИ КЪАХЬЕГАМА ВАХТА

Гудермесски медицински инструменташ еча завода шлифовальщик Куриев Дени коллективе воаваш цхьа дешн ва. ХIанз хьетIадоагIача 1971 шера чотах къахьегаш ва коммунист. Медицински инструменташ дерригIа цо ю ваноска шоссаре дийкха гIолет доццаш хуьл.

СУРТА ТIА: коммунистически къахьегама ударник Д. Куриев.

Д. Василенко сурт.

ДОШ КХОАЧАШДЕРГДА

Грозненски маьхк еча комбината коя массанена гуча хьаьтеха доалл «В. И. Ленина юбилейна дала ма доаттIара накъагIорeда» яха дешаш тIадола хоза кийчдаь доккха плакат. Цо комбината коллектив хьалханка латта декхараш сийленца кхоачашдира тIахьех. Из дика кхетадеча болхлойн хьинаре къахьег дердаш шера. Цунга хьежжа да хьакхамаш а. Соалж укх хана хинначул 3 процент лаккхьенай кийчача продукцина реализаци яра. Балха хаьнах дикагIа пайда найбе бахьан доланг 7,2 процент лакхьенай къахьегама опсарле.

Шоаш хьехиннадац уж хьоакхамаш, кIезига къахьийгадац коллективо уж дахара. Къахьегама опсарле лакхьар производство ловрхIама дакъа да. Цехадаш из дегIакхувлара укх шера тайптайпара мероприятеш чакхьяха лерхI комбината кулгалхоша. Хьоара базе цхьадоле хала балхаш кулгашца ду, цудухьа уж хайра хьаlаш. Цига мухь тIаботтарен тIера lобаккхарен балхаш механизированни хьисапе дергдолаш да. Маьхк еча цехе боарам лоттабу аппаратура кердайоахкаргйолаш я. Цул совгIа бутках йотта lоакхьаш механически хьисапе латте а хьехкаш цIенъергъя, ниттє кхьдола кердадараш юкъехьоргда. Из дерриге хьачул тIехьагIа болх аттача баьрал совгIа 5 процент лакхлургьа къахьегама опсарле.

КIезигагIа вай а бохийтар маьхка изделеш чакх боланагIа кийчьар, арахецача продукце ассортимент шерьар цхьа мерттера декхар ловрхI комбината коллективо. Бромет техача моацаш кийчбергба хьоара бол. Ниттє хьаьн маьхк нах болаьннаьте хул, карболаш хьаькха ецаш. Дика маьхкале йоале чам бола керла изделеш дукхагIа арахецарйолаш я кастта. Тамбовски кемпель, машадьтта кренаме кийчьеш кафлеш арахеца йолаьй хIаашлехьа. Укх денощка мах беке органолепшка дIайоххьийтаргйа керла арахеза lолевь кхьоалагIча сортах йола Сормовски келич яха изделех, мах теха хьоозоргаш. Лоацца аьлча, укх юбилейни шера 10 тайпара маьхка изделеш арахеца лерхI комбината коллективо.

Юбилейни шера совгIаташ дахара тIехьа къовсам лоттабу хIара болхлочо, бригада, цеха. Хьалхашка латта деккараш дикагIа кхоачашдара социалистически яхьах боагIача тайпара пайда найбу комбината кулгалхоша. Цудухьа шерра дIайоаржаьй яхь цехашка, участкашка. Коллектив ленински 100 ден ударни вахте этта денз кест-кеста баьча балха итогаш ю. Хьалхара моттигаш яьхараш белгалбоах. Нагахь сана задани кхоачашъяьнеца цун бахьан лох. Яхь лелаераш дика къахьегарах совгIа юкъарча вахаре а дакъа лоац. ХIанз къахьегама дисциплина кIезигагIа тахкаю. Цул совгIа бригада, цеха, участка кулгалхой моатта тIадьлла лечахьа лехэн гIулакх чекхдекхаре белхтохкхах лакхбаь.

Хьалха санна дукха балхарех хIабуыларгбоацаш йийне а йийне «Кадров боахлкхуа» Положени тIайийцай собране. Цу Положенех дика бола берзаэ совгIатеш тергда, цхьабакъда производственни дисциплина телхаерашта доагIаш тайвзар дергда, къастта корта бохабу маларах мекарашта. Из Положени болхлоета, гIулакхерче нахе дIа я йоаьйтта массане эшаргйолча хьалхьадлай. ХIайзлехьа гучадьнлад из мероприятии чIоагIа пайдане хилар.

Юбилейни совгIаташ дахара лаьрхIача яхье комбинате хьалхара моттигаш лелаю мастера З. Лиянковас. А. Джабраиловас, бод хьувчо В. Шелаевас, мехка йоттачо М. Осхановас, слесара Н. Фомина, печника С. Хадашева, кхычар. Вайчча вер бIаь шу дуаз ди гарга ма гIорт хьинар айлу болхлой, лакхлу доаха толамаш. Февраль бетта цхьа декада задани 102,6 процент кхоачешьйъай. Ер шу доладеча денз планал совгIа арахийна махкалтаьинай 26 эзар сома маьха продукци. 4 бетта веданс 22 апреля кхоачаргье дош дешад коллективо. Цо юбилейна кийчлу къахьегама совгIат да из.

А. ТАРАКАНОВ,
Грозненски маьхк еча комбината планово-производственни отдела начальник.

ТЕМПАШ ЛОХЙОЛИЙТАРГЬЯЦ

В. И. Ленин ваь 100 шу дузача денна яха ма йоаттIара накъахара яхье а ьннта къахьегаш я Грозненски кондитерски фабрика коллектив. Соалж къастта дика къахьийгед фабрика болхлоша. Шоаш тIайийца социалистически деккараш тIехкхоачаш а деш шера задани 17 декабрь хьатIахкачалехьа кхоачашъяьй. Планал совгIа кийчъяь кондитерски изделеш 114 тонн я. Валовни товарни продукци арахецара план 109,4 процентага дIакхоачаьй. Кийчача продукце дикал лекх а ер цунга дIабоаш мах лохбара тIехьа цехадаш къовсам лоаттабу фабрика болхлоша. Цу даькъе дика гIулакхаш карагIдаьнад цара дIадахача шера. Товарни продукцега боагIачул кIезигагIа мах дIабахийтарах планал совгIа пачхьалкхена 11 эзар сом пайда хьинаб. Аьттув болаш чакхдьлар из цу продукцена реализаци яра а. Заданех лаьрхIачул совгIа 127 эзар сома мехка кондитерски изделеш махкалъяькхар фабрика.

Фабрика кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша лакхача боарамегIа лелабу болхлойкара кхетама болх, къахьегама дисциплина тохкар магийтац. Цхьа хьинахьа эшачунца lалашъю фабрика. Цудухьа болх ритмично дей.

Ниттє оасаре къовсам коллективо юбилейни шера, а. Ер шу къастта бехктохкхие я лерхIош нерда деккараш тIайийцад болхлоша. ХIаьта уж дикагIа кхоачашдара яхье а баьннаб. Къахьегамхара цар безам къаьстта совбаьккхаб сийлахь-воккхача баьча юбилейх йолча КПСС ЦК Тезисаша. Тезисий хIара дош, хIара мугIа боккхача безамца lомабу болхлоша. Из исторически ловрхIам бола документ кIоаргагIа дIаовзийтара лаьрхIа лекцеш йийшар, беседаш йир фабрика. ХIанз а тесса из бутани тераш тIабаххийта делабу из болх фабрика кулгалхоша. Цу мероприятеша болхлой политически кхетам лакхбу, къахьегамхара безам совбоаккх, хьалхашка латта деккараш кхоачашдара барт-цхьоастIо хулийт.

Из хьакхьоккх коллектив доаца толамаш. Массадолча хьоакхамаша январь бетта задани толамца кхоачашъяьй. Планал совгIа ара а хийца реализаци яь продукци эзар сома махьа я. Халахете а ца аьлча далац. Февраль бутт юхьнаца аьттув болаш хилиизар, дIаца аьлча Дагестана снабжически организацешна шийна хинначьа эккхо даьдоахашехь тера хьаьйтанар фабрикана. Цу гIулакхо кийча продукци дIаехьийта шера йоаваш дитарйа совгIа продукци арахецара темпаш лохьн, Цу халача хьалах шатакье кIалхарьаьлар фабрика. Укх деношка наредах город Орджоникидзера тара лехай. ХIанз цоахлена къа а хьегаш цхьа бенна доацаш эхьа дIанхя балха ха юкъемтталттаеш боцх фабрика болхлой. Юбилейн сийне 4 бетта план 22 апрель хьатIахкачалехьа кхоачаргье дешна, дош ма денадий коллективо. Из дега а латташ ерга торонаш оарцагIъаьха къахьег цо. Февраль бетта план кхоачашъера гарга я коллектив. Къаьстта дика къахьегача болхлой цIераш яха лоа сона. Уж ба бисквитни участка болхлой Ш. Садулаева, Л. Громова, карамельни участка машинист Чалаева Асна, варщик Нахарова Татьяна. Сменин норма вай-ех а кхы а совгIа кхоачагIо цирах сасо. Лоацца аьлча, укх сана хана балха тIа проценкара лаьрхIа да яхийта гIера болхлой. ХIаьта дог а доаш хIама хьадий хилча, дьлIов.

О. ВАСИЛЕНКО,
Грозненски кондитерски фабрика экономист.

ДОАГIАШ ДЕННА СОВГIАТ

Укх деношка СССР Министрий Советен ВЦСПС-и дIа-юха теха Цlе байракх енай коммунистически къахьегама цIи лелаеча Грозненски вагонни депо коллективана. Ша из доккха совгIат дIалуш Къилбаседа-Кавказ машиначьа начальники заместителе белгалдаьхар депо болхлошта карагIдаьна дика гIулакхаш. Вагонашта дика ремонт яраx, сийрда мехадьтте продукци дIакхаьийтара лаьртIа цистерни кийча хилийтарах енай цунна Цlе байракх. ВIаргIача шера Къилбаседа-Кавказа машинкахье предприятеш 40 коллективо къийсад из совгIат. Цхьабаькьа шу доалаю хьалхара моттиг дIайоххьийтаргьяц, аьлча шоаш денна дош кхоачашдир вагонашка. Цудухьа правительстве боагIа мах баь цар къахьегама, далар из.

Из совгIат даларе баркал оалаш юха къаьнаьл денна депо начальника Мишин Борис Михайловичa аьлар:

Цхьадолча хьоаккхамашка даллача пхе шера план кхоачашъерь а цьнна хIанз 1971 шера шоллагIча ах шера чотах къахьегаш я тха коллектив къахьегама опсарлента даллача. Пятилетка йоллача дена планал совгIа 80 эзар цистерн йиса цIенъяьй депо болхлоша. Планированни экономически стимулированни кердача системагIа болх бе яьча гIоне пачхьалкхена 2,5 миллион сома пайда баьб цо.

Депо ерригача коллектив кIорах из доаш ду, аьлар, шо къамаьл даь воалаш воя. Мишина, дIахо йолача хана лаха кхы а хьалхар айдаь къахьегаргдолийтах.

М. ПЛЮЩ,
КПСС Грозненски горкомн инструктор.

Кхомбеш лелае удобренеш

Кхашка удобренеш яхар моттбоахама производство лоарIама гIулакх да.

Юртбоахама культураш хьунъаьара лаьттан хьоанал лаккхьдоа шерра пайда эца беза органически минеральни удобренех. Цу гIулакхах тийша я хьайбашкера йоаккха продукци а.

Юртбоахама къахьегамхой биш ца душ хила беза органически минеральни удобренеех боала пайда, уж кхашка агротехнически дикагIа йолча хана ахкарахи телхаргйоацача метте лоттаярахи тийша балга.

Ниттє вIаштIехьаьааьд удобренеш lалашъяр, уж лоаттар гIулакх тха района «Самашкинский» «Лермонтовский» совхозашка? «Лермонтовский» совхозе хIара отделене удобренеш лоттаьре хьаль типови кхоалленаш а, цхьабакъда лоатта ала уж. Бо шу дIадолаьл совхозе химии 215 тонн минеральни удобренеш хIана дика еннаьца йоалашехьа уж кхомбоаш лелаш ухкоа. Галенка а я йоахийн хьакхинна удобренеш вIашагIа а кийна хиа. Хьалхе кийчъьча хьаьст-къаьстача моттигашка дIаоттае сана тайп-тайпара удобренеш. Из дарашоай дика хьалаш доллашe а я ца деш lийнаб совхоза кулгалхой. Цул совгIа удобренеш латтача кхоалленашта вIал гусеничи тракторах тоаю уххаза. Цу тайппара суьрт бIаргадайоа тхьоа совхоза шоллагIча отделене. ХетаргахьIа удобренеех бола пайда, цун мах хоаш ца вац цу отделене.

Калийни фосфорни удобренеш вIаша екъаш хила безача улга нетта тоеш гусеничи тракторах лотт пайна ваьа. Из-м хIама даш. Воккхаьдьо тоаа йолаь трактор кхайни удобренеша тIа а лькха летт, хIаьта цунах хьалька оттахьаш удобренешта тIагIолла дIайхьай а кхайса уж.

Цу тайпара гIалет кхы из далийта хьина шеайех бехк балхача, шек а бацар тракторни бригада кулгалхо трактор тоеш ваьлла механики.

ЛерттIа кхомбеш лоаттаю удобренеш цхьоалагIча отделенечa шоллагIча бригаде. Цу отделене дика тIахьожаж лоаттабу, да волга гуш да. Дукха еш а шоайла къовсталь, цхьайсаь летт цига удобренеш.

«Лермонтовский» совхоза йоалагIча отделене сацна, геттара ва лоаттаю удобренеш «Самашкинский» совхозе а. Укказа а тоаю удобренеш латтача моттигашка тракторамаш а кхийола юртбоахама техника (масала, Закан-Юртарча шоллагIча отделене).

Бохахама цхьайолча отделенешка удобренеш лоаттаеш дика помещенеш а яц. Йода помещенеш а, тхенаш а деха хийша кий чу-ухкаш я. ХIаьта цу тайпарча помещенешка удобренеш лоаттайоча уж сиха талх.

ДIадахача шера цу шинна а совхозе кхоачашъенхаьнар кхашка минеральни удобренеш яхаша планаш. Ниттє, «Самашкинский» совхозе йоагIачох 36 проценти «Лермонтовский» совхозе 56 процента мара кхашка удобренеш тоьсанзаь цу шера. Из деккар кхоачаш ца деш хилар удобренеш лоаттаеча заводаша уж кхоачаш болацъ хиннаьхьа ль ца айтарах. Из бахьан долаш агротехника дIадехкача тайпара хийса бахаьц чакхьаха йиш хилац. Ниттє хьа латта сохамз кхашка яха удобренеш йоацаш къа тха бохаш. Балха цIаа дика гIулакх хьаь цу совхозешка. ДIадахача шера гуьрахь дIайийнача ооргача культурашта лоакхерхьа ьай лац.

БелгалдаккхIа беза дIадахача шера свекла йийнача кхашка тоьлал удобренеш яхарах цу боахамашка свекльай декка хьупкьаь чуйийдага. Ниттє, «Самашкинский» совхозе Т. Доевскьяке 20 гектарах хIаране тIара хиал 180 центнер йоаьта, 320 центнер свекла ехка.

«Самашкинский» совхозе 1080 тонни «Лермонтовский» совхозе 1050 тонни удобренеш яхка социалистически декхар тIайийцад. ХIаьта удобренеш коттаеча дьакье хьега культураши свекла йийнача кхашка тоьсаргья.

З. АБРАМЕНКО,
Ачхой-Мартан района юртбоахама управлене кертера агроном.

Мехка гIолла

САМОЦВЕТИЙ ПАРАД

ТАСС-а корреспондента Житомирера беча хоамагIа, моттигерча минералогически музея керда экспозици хьайийлай. Кхьь зала хьакха оттаь я гIоръьлнача полесски лабрадоритий, гранитий, лоаман хрустала, украински самоцветех яьча изделеш эзар гаргга образец. Цига я вай мехка эттара йIаькегIа йола, боарам lалынате цIена, чIоагIа, хоза болаш долаш хьалфаь белгалбоалаш йолча тоа беслаш сагала бесса-ча топазий коллекции.

УШАЛАШКАРА — КХАШКА

Литвай lилмахоша тIайоагIача тIехьенашта курхйолаш кIалхарьаьхай кхокли. Дукха эшараш шерах хьалхагIа доаш ушалайха тIаоьлаш хьина из хIаьла юртбоахама культурай кхашка дIааерIай.

Сов тIаьда долча лаьттай 150 эзар совгIа гектар йоахаьа республика хIара шера. Тоаешца цхьа дIайоалаш латтар кханка а. Шоаза кIезагIа кийчйоргз из укх тIехьарча иэт шера.

Литвай lилмай Академи болхлоша Института болхлоша кханка йолча промышленни способ кийчьяьй. Цу гIулакха цар хьаьркай республика къуобеньнера корабаьча цу сона витамина С а шекар а эттара дукхагIа доалаш бола морфологически формаш.

2—3 шу даьлачул тIехьагIа колхозий совхозий кхашка шеньча кхокал эттара хьалхара тоннаш кхоачаргьа яйта.

Вильнюс.

ВЕТЕРАН

Мах беча организацешка планал совгIа пайтта эзар центнер цекара дIахьийтай Боринска заводa коллективо (Липецки область).

Толам бахкхара наьгъяста дар ухкан кхы тIа а техниски кийчьяра. Балхаш эттара хала гIа долаш йолча участкашка бол бе оттаьй автоматически аппараташ, кердагIа йола машинаш. Из бахьан долаш ахха укх тIехьарча массех бетта предприятена къахьегама опсарле 27 процент лаккхьеннай.

Дукха ха яц Боринска заводa цхьа бIаь шу дизар белгалдаьккха. Из — Россе цхьа мехкар дика йоахах эттара хьалха хьаьхьарах цаI.

ДОШУВ ДОАЛЛА ПОРОДАШ

Еррагача Семипалатински Прииртышьянь гIолла чакхбоал дошув доалача моттигий оасаре: Бакырчик, Акжал, Боко, Октябрьское, Казанчункур... Бoоача маьла йолча марга геологашна дIетIатехай цхьадьха маI — Кусмурун.

БелгалдоалаIа хIама да, шоккьала укхаза цIаста руда доалла моттиг яра а йийлаш, — цун тIехьагIа массех шу даьлача гIолла мара Кусмурун дешо гIоръенакха цa кхолу.

Дошув уги йола породаш тIайхийтта йоала ухкаш, хIаьта уж хьалгьахара способ эттара кхоачагIа я — гучьахьара. Дошо «негIар» Кусмуруна тIера хьалгьйнчула тIехьагIа латтан чевашаре хьалйоаккхаргье цIаста гава.

Семипалатинск.

(ТАСС-а корр.).

РЕКОНСТРУКЦИ ЯЬЧУЛ ТIЕХЬАГIА

[illegible]

С. [illegible]

[illegible]

Сиденна лел балхаш Азербайджана территоре тIа гIолла тIехйоьлуш Иранан СССР-ан юкъе юлдача газопровода 220 километр дIахьача советски трасса. Трансирански газопроводах укх шера дIахоттаргья лини. ХIора шера Иранера СССР-е йоегIаргья 10 миллиард кубометр газ.

Газопровода советски участнерча эрригача трасса хкоалагIча дакъа тIа хIоттош а сенгарашка турбаш Iоякх бьннаб гIишлошъераш.

СУРТА ТIА: сенгарашка Iоьуьшкаш латт турбаш.

В. ПАЩЕНКО сурт. ТАСС фотохроника.

ПАРТИЙНИ ДЕШАРА ДЕННА ТЕРКО ЕШ

Владимир Ильич Ленин вина 100 шу дизара кечьдолуш Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» яхача завода вертийн организацо къахьтта терко а хIора коммуниста, комсомольца марксистско-ленински хьетам балара гIуллакха. Цуьна вIашагIъоьхкача марксизма-ленинизма лардай школашка, кружокашка, семинарашка кIоавсагIа Iомаду В. И. Ленина балхаш. Ди тIехьа совбуьл тха завода къахьегамхой В. И. Ленина произведенешцара безам.

Кхоьалгга шу да марксизма-ленинизма лардаш Iомаеча школа болх бу. 20 саг ва цу школе дешаш. Белгалдаккха довгIаш дицарех дукхагIбараша шоай идейно-политически кхетем лакхбеш дика дешам хилар. Занятеншта тIера буьлаш, шоашта цIагIа еша заданеш ийса кхоачашдю, йийшача материалех еча собеседованешка дикка дакъа лоац.

Из дика хьалхьехкар КПСС истори Iомадеча школе хиннача заняте. Собеседовани дIахьош хIара ладугIархочов шишша хаттар тIадола билетеш дIаделар. Цу билеташ тIарча хаттарашта дикка жоп дала хала дешар занятешка ихараша, шоашта цIагIа еша заданеш кхоачашдьхьрашта. Иштта цу тайпара итогови занятеш дукхьашха хиннай тха партийни дешар Iомадерашца. Тхьаьнка совгIа хаттар дар билеташ тIа. Масала «РСДРП шоллагIа съезди цун решенеш», «Социал-демократически революци тактика» яха Ленина яздаь балхаш а иштта кхыдараш а.

Политически дешарах шоаш дика кхеташ хилар хьахьекхар школе дуккхача ладугIараша. Занятешка яьшхача темаех шоллагIа хаттар дича кIоарга чулоацам болаш жоп лора школа ладугIараша слесараша ш. Акиьлгова, Шишханова, Имагожева, Кашева, кхычар.

Ах шу совгIа ха яьнний партийни просвещене системе дешара шу дIадоладенна. Укх шера вай деррига а хьакъ В. И. Ленин вина 100 шу дизар дезде кийчлуш долча хана чаккхдоалаш да из. ХIанз из ейлен ди юхе гIертача хана тха завода болхлоша цIоагIа уйла тIаякхйта Iомаю бьччча теоретически тIехьале. «В. И. Ленин ва 100 шу дизарга» КПСС ЦК Тезисаш. КПСС истори. Коммунизм хьалъьара практически декхараш кхы а дикагIа кхоачашдара бокъонца йовза гIерт дуне эргадаккхара лоаттабеча къоасама теоретически герз дола Iилман коммунизм, вай парте исторически опыт.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

Цудухьа дIадахача шерашкарчул а бехктокхамегIа декхараш да укх шера тха политически образоване системана хьалхашка латтараш. Из кхета а деш тха партийни организацо, пропагандисташ, лектораша къахьтта теркам тIабохийт алнятей идейни боарам лакхбара, теоре вахарцара бувзам чIоагIбара.

ЛадугIараша беча практически балха влияни йолаш дIахьу занятеш марксизма-ленинизма лардай школа пропагандиста М. А. Зурабова.

Укх деношка школе хилар «Парти дунен хьалхара тIом латтача хана. Россера шоллагIа революци (1914 ш. — февраль 1917 ш.)» яхача темах йола лекци. Пропагандист дика кийчбелар цу лекцана, хIаьта иштта цу темах долча ленински балхий конспект а оттайнр.

Ше хьамаьл дIадоладеш А. Зурабова ладугIараша дагадохийтар цIаккха ца хиннача тайпара экономически, политически, къамий кризисаш хьахнина дунен хьалхара тIом латтача хана В. И. Ленин керте волча большевикий парте дуккхача мах юкъе Iалашмате бокка революционни болх чакхбьккха хилар.

Шин лекце тIа пропагандиста М. А. Зурабова белгалдаьккхар, империализмах, тIемах, машарах, революцех йола ленински анализ вай хана а Iалашмате бокка теоретически политически лоархIам болаш хилар. Цо кхьъсталa ду таханарча хьалашка КПСС политика, дунен коммунистически болхлойн болама тактики стратегии кIоаргагIа йовзара.

Лекцега кийчлуш пропагандиста пайда ийцар «В. И. Ленин ва 100 шу дизарах» йолча КПСС ЦК Тезисех. Пропагандиста дикка йовз хьехара методика, цудухьа массадолча хаттарашта хьалхагIе а кийчдаь жопаш теларгш цо. Шоай лоIамах В. И. Ленина произведенеш йийша царна конспект оттае езаш а ма бари ладугIараш.

Лекци чакхъьеначул тIехьагIа кийчо яра яьча литературана обзор йир пропагандиста, белгалдаьхар собеседоване дувца дезе дешаш, занятешта дикагIа кийчо яра методически хьехамаш дир.

И. ПАШЕННЫХ,
Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» завода партхьеха секретарь.

СИЙЛАХЬ-ВОККХА ХУДОЖНИК ДАГАВЕХА

Сохка октябрь бетта дунен общественносто белгалдаьккхар сийлайвоккха голландски художник Харменс ван Рейн Рембрандт вина 300 шу дизар.

Цу собатега хеташ яр СССР художественни Академе, А. С. Пушкина цIерагIча изобразительни искусствай Музея, «СССР—Нидерланды» яхача общества ва торжественни заседани. Москверча А. С. Пушкина цIерагIча музее хьайкадд выставка. Из вIашагIъоллай музеерча Рембрандта произведенеш. Живописеца ваьх картина хьакьонх цуна творчески наьлкъа тайп-тайпара этапаш. Царна юкъе а 1634 шерара «Йоккхача сага портрете», «Ассур, Аман, Эсфирь» яхача библейски сюжетагIа оттаь композици санна йола шедевраш.

Экспозицена юкъеяхийтача музей гравюрии фондашкарча оформтийн Iалашмате дукхача суртийн бIаь гаргга листо къахьтта йохкийн выставка. Цар йиш хулийт гениальни живописеца творчество бе-бе а кIоарга а хилар ха.

(АПН).

В. И. ЛЕНИНА КРЕМЛЕВСКИ БИБЛИОТЕКЕ

СовгIата тийнача книжкаш тIара йоазош

Тархе тIара доаьха доаца книжкашка хьа а вIашагIоттIадьежаче, цун титульни листа тIа дадь йоазув дешаш:

«Везача ков. В. И. Ленина — «Сормовичагара»... В. И. Со балха сагa ва, чIоагIа дика хетаргдар сона, кагахь санна ер брошюра дIайийца хилараш Iа сайга Сормове хоам боре. Адрес Сормово (Нижегор. губерни) РКП Райкома членага Сазоньга. Ком. боахлочух моаршал! Хьаьнаш ва! Сазонов».

Тархе тIара хьиаш аз Рио-де-Жанейро кепатаха шоллагIа книжка — «Бразильски къаманга даь кхайкъар». Цу тIа а да автора О. Грандос из совгIата луш даь йоазув: «Новкъост Ленина».

Владимир Ильича шин доалахьа хиннача Кремлерча библиотеке дIадача 8.400 книжкаш, журнала, газета юкъе дуккха бIаьшш произведенеш я цу тайпара йоазош тIадолаш. Книжкашца Ленина Iалашмате цIоагIа безам болга а вовш дунен массе мийкиерра цуна шоай балхаш кхачийтад деррига дунен тIа цIи хьаьна Iилмахоша, писателаша, общественни деятелаша, мугIарча наха.

ХIанз а юкъдаце долаш да Ленина совгIата тийна хиннача книжках эгара хьалхагIа дийна лийна укх тайпара йоазув тIадоле книжка:

Симбирски гимназе Педагогически Совето, IV-ча классе дешаш хиннача Ульянов Владимира тIехдиканча толамий, тIаьнйраза дешам хилара, дикача оамалий сий а деш, хоастора листаца цьхьна совгIата ер книжка деннад цунна. Симбирск. 1883 шеро 3 мая 30 дия.

«Ер книжка» яьхар 1901 шера Петербургa кепатеха ирлахьха эрсий писательница Е. И. Водовозова «Европейски халкъий вахара» шоллагIа том ер. Цун дешахьалхе тIа яьхад, укх томе тIа дува англичаний, шотландций, ирландций, голландций, норвежций, шведий, датчаний вахар.

ХIаьта ер да Англера дийте книжка.

«Николай Ленина, шин болатаоамача гIуллакхега кхьтшна талант, характер, знаниш йолаш волча, алхха даI мара воацача европейски правителина. Шоу Бернардагара, 1921 16 июнь».

Из йоазув даьд гIоравьнинача английски драматурго буржуазни обществена духовни кризисе хилара дуьцаш йолча. «Мафуеньлагахьа юхе тIехьашкахьа» яхача Шоу произведене тIа.

ТIехьагIо Советски Союзе воагIа Бернард Шоу. Цо аз а цу, дуьне а дуьн ленински парте кулгалца советски халкъа карагIдьннача сийлахь-доккхийча хIамех.

1922 шера Советски Россе веллавенна датски писатель Мартин Андерсен Нексе. Владимир Ильича. Надежда Константиновна Крупскаяца вIашагIкхетараш хиннад цун, хIаьта цу вIашагIкхетарий сийна совгIата «Пеллезавоеватель» яха шин роман динад цо парна. Цу тIа геттара дика хьахьокх датски болхлой классе вахари къовсамаш. БеттагаргатIа автора кадаьд: «Новкъостешта Крупскаяне Владимир Ульянов — Ленинан баркал оалаш а дикадар хилар довш я. Уж дукха безаш вола Мартин Андерсен Нексе. Москва, 11.XI.22».

1923 шера Ленина совгIата Данера шин цхьаьнха роман дайтад Мартин Андерсен Нексе — «Дитте — адамий бер» иштта бIайха довца а бокхкхаш.

СовгIата деннача хIара книжка хьал шин къаьстта я. Ильича болх беш хиннача кабинете улл цIи хезача английски общественни деятелий Вебб Биатрисан Сиднеян «Потребительски кооперации дегIар» яха болх. СовгIата тIа даь йоазув лоацци хьадданде: «Ленина — Вебб Сиднейгарен Биатрисигарен. 1921 декабрь».

СиберегIа Iовахьйита ше ьыкхача дана Владимир Ильича эрсий меттала яьккхай «Английски тредъюнионизма теории практика» яхача цар балха хьалхара том, хIаьта шоллагIча тома яьча перевода редактироване цо яьй. ТIехьагIа Владимир Ильич лаьрхIа хьайжав Вебб Сидней Биатрисан общественни гIуллакхашка, цар гIалаташта критика яьй. ВеббгIар — мара сесаги доаьса дехьарча интеллигенташта юкъе эгара хьалкарчаца Советски Союза тешаме доттагIий хиннаб. «Советски коммунизм — керда цивилизаци», «Советски Россе дола бакъдар» яхача цар книжкаша деррига дунен тIа дIахозийтар малхошача къахьегама СССР дика доккхий толамаши. Сийлахь бокхача Дай-мехка тIема шерашка фашизмаца лоаттабьча къовсаме советски халкъа карагIдьйнна турпал гIуллакхаш.

Къаьстта безаме, дег чу дуьшаш дола дешаш кораденна Ильичах ала цунца вIашагIкхетен цун кулгалагIа болх беш ирал кхаьча хиннача автораша.

«Дуккхеезачен сийлахь-воккхачен новкъоста Владимир Ильич Ленина — вошас санна доккхал деш цIенвенна керар лоаш», — яздаь шин книжка тIа французски поэта, Анри Гильбо. Коминтерна дикагIа болча болхлоех цхьаннe.

Дукхача шерашка Владимир Ильичаца болх беш хиннав 1908 шера дена парте член хиннa Павел Георгиевич Дауге. Чулоацам кIоарга болаш бола, сийлахь-воккхача латышски поэтах Райнисах яздаь «Къовсам, мах, безам, хкайладбер» яха шин болх кепатеха арабьннача хана цо цу сахьате Ленина дахьийтад шин книжка, титульни листа тIа укх тайпара йоазув а даь:

«Везача новкъоста Владимир Ильича авторагара. Iз. Дауге. 16.V.21».

Ленина совгIата тийнача книжкашта юкъе да... цул шин дар а. 1921 шера Детройте кепатеха арабаьккхаб «Коммунизмерча «леванза» бере лазара» яха классически ленински болх. Из Москва Владимир Ильича байтаб Америка Пролетарски парте Исполкома секретара Д. Э. Батта: «Н. Ленина. Веза новкъост, бокхьала я, дIазца ер башха-дика произведени санне ма ерра къоабальош хилар белгалдоккхаш дайта ер лоадамбоаца совгIат. Дунен халкъашта юкъерча болама литературе юкъера эгара маьхера дакъа лоархI аз «Бере лазара». Хьога коммунистически моаршал а дайташ, юкевус ма парра Хьона мутIахьа вола Д. Э. Батт».

Ер да цхьаьна коммунистически боламера лоархIаме исторически событи дагайохийташ доаш цхьа книжка. 1921 шера марте тIабаха Владимир Ильич волча хиннаб болгарски французски компартей кулгалхой. Цу вIашагIкхетара сийна Георгий Димитрова Ленина деннад болгаро-французски словарь. Титульни листа тIа деш аз:

«Тхоай дукхачинча хьехархочоа хувшаргвоацача дерригдунен пролетарски революции баьчеча, Новкъост Ленина.

Болгарски Коммунистически парте ЦК-агара.

ЦК-на хьалхара Димитров. Москва, 5.III.1921 ш.».

Дуккха ма хьалагIа дени дикагIа дола совгIат лоархIаш да книжкаш, эгара дIайхагIа дола ширащ дешаш да цар беттагараш тIа язадь. Цхьабакъда, тайп-тайпарча мехкашкарча профессии хетараш, политически уйлаш тайп-тайпара йолаш болча наха кIаллалца хьа цIаккха а яздьаш Ленинга люаш яздьраш санна дIайха, безамен сий дерен дешаш. ХIаьта цу массане а цIерагIа яздича санна хетаду Анри Барбюса шин книжка тIа:

«Яздинза доле сийлахь-доккхий законаш эгаре хьалха яздача Ленина дег тIара сий деш...».

Наха цIаккха а йицлургьйоцу эгара хьалха социальни кердадаккха лоладьюнча цIи — цIаккхе а дерзоацаша Ленина цIи.

Александр ЕРОХИН.
(АПН).

ЩЕКИНСКИ ЭКСПЕРИМЕНТ: ИТОГАШИ ПЕРСПЕКТИВАШИ

ХIанз кхоалагIа шу да Тулера юкъерча Щекински химически комбинате шерарча общественносте теркам шийна тIеозаь йола эксперимент еш латта.

МаIан фуд, сел дукха хабараш вIаьна дуьц, дискуссеш дIаьна ю Щекински кердадарий хьакъехьа? 1966 шера промышленносте дIайолаьь боамехкара эргалоаш юкъе яьча дена из, шина йоац-цаш, эгара лоархIамегIара, йоккхагIа йола эксперимент я. Цо новкъостал ду керда экономически моделаш йистара, шерръера, дIаьхий ера, хIаьта долча, из эгара лоархIамегIа а берригача вокхъе болама кхолашта а.

Боалама реформаца дуззаденна СССР экономика керттерча довльоа цхьа-нагьа кхоачашъеш йолча проблемашта хетаь я «Комсомольски правда» тIа кепатехи химически промышленноста министра Леонид Костандова статья.

В IАЛЛА дукха ха а йоацаш, дIадаха шу чакхдоалаш, КПСС ЦК декабрьски Пленум хилар. Цига белгалдаьккхар: общественни производства эффективность лакхъяр белгала юкъмоттигера проблема а хинна дIаэттай, эгара хьалха вай экономически дегIаахара керттера фактораш хувшаеннадь. ХьалхагIа-м керттерча дакъе дукхдала факторий — капитальни вложенеш алсамьяхара, болх беш барш дуккагIа хилийтара... чотах халкъа боахам дегIаахуьла йиш йолаш дар вай. Цу тайпара, цунах оалаш ма дарра, экстенсивно дегIаахара ха ма дарра дьлча чакхйоалаш латт. ХIанз вайцига бахача наьха къахьегалургдолаш волча хIара итт сагах нийс кIаьлле болх беш е дешаш ва. Массе метте хоцу балха ниэ тоъаш ца хилар.

Долче, теркам гIайбаргдоаь безаш яраш кхыгкха резерваш я. МалагIаш? Пленумо белгалдаьккхад: хIанзе а деиз чIоагIа дегIайоалае еза общественни производства эффективность, технически прогресса темпаш сиккъ еза, пайда дикагIа эца беза капитальни вложенех.

Уж резерваш мел йоккхий лоархIаман я бIаргаго йиш а химически промышленностера доладаьча масалагIа я. Белгалдоаккхаргда аз: из укх тIеххьарча шийтта шера юкъе дена юкъ хьаьлий вайцига. ХIанз карта тIа листта «хьалъеттай» химически гиганташ. Производства боарамта диллаш дунен тIа шоллагIа моттиг лоац вай.

Практически боахама деррига долкъошка пайда эцаш я химически материалаш. Натуральни хьоасий химичоачарца хувшаро шера 2 миллион гаргга сом кховетарлу. Синтетически хьоасий 4 миллион тонн хьаьай соахие дунен тIа, 2 миллион тонн мара тха даьккхадац. Иззал тха декхара лаьттан тIа ледбу миллиард гаргта устагIа. Укх гарггача яхе шера массайказа дуккагIа кIадеш эшаргда баракъашта. Цу гIуллакха кхоачаш балла же деладара уж доежада моттигаш корайоагIаргьнцар яхь! Новкъостала боагIа химикаш — шоай аппараташка, машинашца цар хьебу наьаьмо хьоаса.

Хими — йоккха, хими — бытовой, хими — фермашта, хими — кхашта. Тха дар мара, хетаргахьа, кхы дикъа деш сел дукха йоацача сырьевой материалех энергех хьараш керда продуктащ хьаеш. ХIаьта дIахо итташ хьараш ерга! Коммунистически парте, правительства бокка лоархIам бу химически промышленность дегIаяра. Тха даькъерча керттерча фондех 70 процент ираш укх тIеххьарча 5—7 шера болх бе йолаялйта я. Iалматохкама балхашка дIадодар дикаса совгIа дукхагIа хинадд.

ХIаьта а, химически производства берригача боадеш юкъера даькъе удельни доала дIанз укх сьлмета ихьйккха дича а вейна кхоачам беш дац. Тоъаш ац пластмассаш, химхьоасий, удобренеш... Цигга дIатIаьхоач вай чоалханеча, сагатагIа йолча проблемина. Укх тIеххьарча шерашка къахьегама совсарле лакхъяра чотах продукци дуккагIа яхара темпаш вайцига дикка локагIа я цхьадолча дегIадаьхача мехкашкарчул. Вай хьалъьай йоккхий керда предприятеш, хIанзарча оборудованеца кийчъьай уж. Цхьабакъда, массехк шу хьалхагIа дена цигара къахьегама оасарле къаьнарча, хьалхагIа дена болх беш хьайоагIача предприятешкарчул дукха лоагIа я. Массехк шу хьалкагIа Щекински комбинат хIаьта а ер цу тайпарча предприятех.

Вакъдар аьлча, иштча хьала бехьанаш доаьаш да. проекташ уттаеча хана доккхий кхоачамбоццараш кулийт, организационни решеней боарам дукхагIча хана лоха а хIанзарча техника дIаледараша ма яххара боаш а бал, мелo ю керда мощносташ карасрвара гIулчкха. Цу долача хIаьаша юхадетт къахьегама оасарле лакхъеяр. Цхьабакъда, эгара доккхагIа долча баьлнех мал сенах латт аьлча, хетаргахьа, из латт, ерригача резервах пайда эцарца предприятей коллективаш хIанз а бокъонца безам болаш ца хилараш.

Укх пятилеткаьх дIадахача дааь шера химически промышленноста предприятеша хIара шера юкъера лаьрхIача 75 процент лакхъьай къахьегама оасарле. Юкъера алапи цу юкъа 4.5 процент лакхденаьда Тенденци, вайна ма гарра, цхьаккха тела хIама доацаш я. Цул совгIа, бIаргча хьайпача ерригача промышленностерчул лакхагIа я укх темпаш. ХIаьта а дунах кхоачам хила йиш йий? Мехка тIа-тIа дукхагIа эш химе продукци. Укх пятилетке шозза дуккагIа хьве эза пластмассаш, цхьан ахказзен дуккагIа арахеца деза химически хьоасий, удобренеш. ТIаккха, цхьан ахаззен — шозза дуккагIа болхлой эшаргболаш хул-кх тхона? Цхьабакъда, иззал продукци арахецара эша болхлой боалебе моттиг йолаш тхо-м дац.

Цудухьа да хьатIайоагIача пятилетке тха даькъо дуккагIа арахецаргIолча продукцех 84,4 процент къахьегама оасарле лакхъяра чотах хила езаш хилар а. Цун маIан да: дикагIа, беркатегIа бола бе тхо декхарийла хилар. Капитальни вложеней боарамаш дац лаккде дезараш, цар эффективность а.

Укх гарггача хана шозза хIанз ца аьнна лакхъе еза тха къахьегама оасарле. Из дош дар Шекине ваха эксперимент дIайолаеча хана тха теркама юкъмоттиге лаьттар а. КхоалагIа шу да тульски химикаша кердача хьасанагIа болх бу, цудухьа тешаме ала йиш йолаш да: эгара хьалхара бекима тIа баьнхаб дIахьалхаш-кийна.

Белгтала: эксперимент дIайолайича денз шозза совгIа лакхъеннай комбинате къахьегама оасарле. Кхаь шера арахийца продукци 86,6 процент дуккагIа я, цу юкъа 1000 саг балхара мукъаваьлийтавале а. ДегIадохкарагIа белгалдоакхаргда аз, коллективо из декхар пятилетка чакхъаллалца шийна хьалхашка оттадаь, вешта аьлча дегалеьцар даь шера кхоачашде лийрхIа хилар. Цхьабакъда, лийрхIачул тIехбаьнаб толам — шу хьалчаьннай коллектив.

Продукци — дуккагIа, болхлой кIезагIа — эксперимента иштта маIан дир Щекинерча химикаша.

Пхи шу хьалхагIа вай мехка юкъейоалаьча экономически реформа практически хIанзале а чульацад производства деррига доакъош. Цун толамаш гучахьа да. ТIаккха, ма-шегIа кхетадеш ма дий, дIаяхача юкъагIа керда проблемаш гучаьнна хилар. Масала, дуккхача моттигашка къахьегама оасарле лакхъялара темпаш алапи лакхдалара темпалет тIаьхьлог.

Реформа условегIа йиадо хьаю шин поощрительни фондаш. Из я цар да, цо шийна хеттача тайпара доал ду парна. Уж фондаш йоккхагIа хилар доа коллективана. Цхьабакъда, поощрительни фондаш йоккхагIа хулга алапе фонда боарамах тийша аз. ТIаккха цунах хул нагахьа санна болх беш бола нах кIезигагIа а болаш продукци дукхагIа арахийцаьа, алапе фонд хIамигах хIаьта юкъера а кIезигу предприяте поощрительни фондашна дIачутелар пола ахчаш а...

Цу доалаша хIанара практикерча дукхагIа йолча хана предприяти алапе эррига фонд дIахийта гIертаж хилариа кхоачаму, хIаьта долче, искусственно йоккхагIа хулийт штаташ.

1967 шеро керда шн хIама дера щекински химикашта. Коллективо боахама реформе юкъейолайир, цу цхьан хана дIайолайир болх беш бараш кIезигагIа а болаш, продукци дукхагIа арахецара тIаеравль эксперимент. 1967 шера комбината планагIа оттаь хинна промышленно-производственни персонела алапе фонд цу гIуллакха 1970 шерага кхаччалца ца хувшаш йитар. ХIаьта штаташ кIезигъяраех кхоаш долча деррига ахчах болхлошти инженерно-технически болхлошти ахы тIа дIателарь пайда эца мукъа белар. ХIанз балха боарам лакхлуш болча болхлошта.

Хьакъьалца, хьожаш, корта болаш дIадоладир щекинцаша гIуллакх. Шийтте комисси вIашагIъеллар комбинате. Царех хIаранр резерваш лохаш яр. Цар гIуллакхашта лостам телар партийни комитето. Центральни комиссена юкъеваьар комбината директор, парткома секретарь, профсоюза вахкоца секретарь. ВЛКСМ комитета секретарь. Эксперимент чакхйоаккхача доккха новкъостал дир КПСС Щекински горкомо Тульски обкомо.

Лоаьна аьнна а, аьча бакъахьа хургда, лахар малагIча лостамашхьаь дийнад. Комбинате кхо производство я. Царех хIаране цу вIашагIа я етташ йоккхий яьй цехаш. Цу гIулакхо управлене структура эттаьа аьхкар, совгIа йола звеньяш юкъера дIаьхар.

Шера комбинате 2 миллионага кхаччалца лабораторни анализ йора. Ништал е шиий уж тIаккха? ЛаьрхIачул гIехьагIа тучадьлар: 800 ээр гаргга анализ кIезигье магаргйолаш хилар. Из болх беш хиннача 443 сага мелтел хIанз 346 саг мара вац.

Щекинцаша инструменташ тIакхаьара централизаци йир, ремонтни службашта специализаци йир, уж декешта а ца чIоагIъеш. Цхьан тайпара йолча оборудоване группашта тIа а чIоагIъаь, пайда дикагIа эцар сетевой планироване. Iалашмате дукха хIама дир болх бу моттигаш дикагIа вIаштIехьъаьдари.

Эксперимент чакхйоаккхача хьинаре дакъа лаьцар болхлоша шоаш. Царгара чакт-кастa предложенеш ухар комиссега: нах кIезигагIа болаш болх бе мича вIаштIехьдаргда. Цу гIулакха къахьегам дикагIа вIаштIехьа мишта боаккхаргба. Цигача хьаэттар проблема: долче шолха профессеш Iомае еза нала. Эзараш нах Iомабела эгар. Из бакъан долаш вIаштIехьа даьлар, шолха профессеш йолча болхлошка 400 совгIа моттиг кхы тIа дIатIа я енна, эгара бадлаой мукъабекха.

Дуккха а дукхагIа лакхъелар болхлошта еш йоль стимулироване а. Юкъера алапи 1966 шера, эксперимент йолаяллалехьа кийчачуна пийсича 30,7 процентах лакхделар 1968 шера. Алапе фонда хIанз хIара бетта-бетта кхоаш доле ахча 76 эзар сом да. СовгIа дIатIателача алапега дIадода 44 эзар сом. Цу тайпара, кхаь шера Щекине дикка лакхъеннай къахьегама оасарле, тоъал лакхбеннаб къахьегамах тела мех а. Гойле я чаччаьялхенна, коллективана, хIара болхлочоа.

Вакъдар аьлча, щекински экспериментa юкъе а гIуллакха цхьа къаьстта «боча» сагIув — мукъабевла боаллой балха мича бохийтаргба? Къаьсттача комиссега дIаделар из дош. 550 саго комбината цехашкара вакантни моттигаш дIалийцар, пи бIаь гаргга саг хьалъеш латтача химически хьоасе беча заводе вахар, шоай безам а хинна балхара дIаваьннача бIаь гарггача сага моттигаш мукъаьльлар.. ХIара заявлени уйла еш, тохкаш къоастайора комбинате, хIара решени тIаэцале хьалхагIа бокка болх чакхбоаккхар..

Щекински экспериментаIера из опыт а Iалашмате боккхача аьлла я, хIане аьлча из машинни производство эргайоаккхаш хинна це Iеш, наьха кхелашта йоагIаш а я.

Тульски химикаша дIадоладаь гIуллакх тIа-тIа дукхагIа дIадаржаш латт деррига даькъе гIолла. ХIанз щекински практика Iомаш 27 химически предприяти я. Къахьегама оасарле лакхъяра чотах продукци дукха а дукхагIа арахеца йиш хулийташ йола мероприятеш чакхьяха йоладенна Новомосковски химкомбинат, искусственни хьоаса бу Могилевски завод, искусственни хьоаса бу Балаковски комбинат, дукха кхыраш. Алхха цу йиь предприяте 1971 шерале мукъавоаккхаргва кхача производствашка вахийта йиш хургйолаш вола 3,5 эзар совгIа саг.

Химически промышленностера ахаш гаргга йола предприятеш 10 миллион сомага дIакхоачаш производства боарам болаш я. ХIаьта кхоалагIа дакъа хIана яьнна яраш — 5 миллион сомага кхаччалца.

Кагий предприятеш вIашагIа е етташ комбинаташ, территориальни объединенеш, фирмаш йича бакъахьа я. Хьалхарча этапе 120 предприяти вIашагIа а теха 40—50 объединени е а цун чотах цар балха эффективность лакхъе я. сов йола персонал мукъаяккха я. кагийча производствашта доал де дезаргдоацаш министерствай главкайи болх аттача боккха а йиш я.

ХIанз цу тайпара производствош вIашагIа а етташ йоккхий объединенеш а лаьрхIад химически промышленноста дерригача доакъошка.

...Щекински экспериментo деррига хаттараштa жоп деннадац, хIанз а долелургдолаш ягр. Къаьсттача цхьан предприятемара дIайолаенна из. Бьина телам — из дIахо яржарг хилара бола тешам. Цудухьа дукхагIа а лоархIаме, даиза заргдоаьаш да эксперимента принципаш кердача боарама — объединенеш, даькъа боараме тахкар.

Леонид КОСТАНДОВ,
СССР химически промышленноста министр.

(АПН)

Россе юрташкарча къахьегамхой резерваш

Дикъ дийнахь хилар Москве 20-ча феврале чакхъьнна, 1969 шера республика колхозашка, совхозашка бaьча балха итогашцеи 1970 шерарча декхараштех хетаь Еррига российски совещани-семинар. Цига дакъа лоацараша — моттигерча юртбоахама органий кулгалхоша йийцар РСФСР юрта боахама министра Л. Я. Флорентьева ва доклад, балха опыт дIа-юха йийцар, дьаттанцарех хьайбашкарех йоаха продукташ алсамйоаларгйолаш йола пайда эцанза йиса резерваш хьагучаььхар.

ЧIоагIа уйла тIаяхийтар ялат, бьацадьараш, коартолаш, шура, доакъараш дукхагIа дахара, хьайбаш леладеча фермашка балхаш дикагIа вIаштIехьдахара, доахане хоа тIарча оалхазарийн продуктивность лакхъяра.

Укх шера хIара гектара тIара 15—16 центнер ялат — эгара дикагIа ялаташ хьийкъа хиннача 1968 шерерчул цхьа центнер дукхагIа, 151 центнер бьацадьараш — совхкарчул 31 центнер дукхагIа даха дезаш, коартолаш йиь миллион тонн дукхагIа еха езаш декхараш латт Россерча лаьтташ леладераштa хьалхашка укх шера. Иштта дикха йийе безаш бе текарa свекла, геншрай, даьтта доахача кхьча культурай хьувкъам а.

ГIулбеннараша къаьстта йоаккхеш дар хьайбий боахамера декхараш дувцилта. Россе боахамаша укх шера дорста а даь, даччахьалхдовта доаха деза хIара бежана юкъера доаал 300—350 килограмм курийолаш дола 12 миллионал кIезигагIа доацаш доаха, 27 миллион совгIа хурск кхоа, 1975 эзар [illegible] кIезигагIа доацаш хьакхий дулх, 320 эзар тонн хоа тIарча оалхазарий дулх кийчде деза. Республице эцаш йола шура 25,5 миллион тоннага дIакхача еза. Котамашa фуаш дукхагIа дергдолеи жово тха дукхагIа тергдолеи гIуллакхаш чакхдаха лаьрхIад.

Цига дийцар къахьегама оасарле лакхъяра, продукци яккхарга дIабода мех лохбара. Боахамий рентабельность лакхъяра, кадрашца бу болх тоабара, Iилматохкама учрежденей гIуллакхаш тоадара, колхозаштен, совхозаштен кулгалдара стиль а методаш а эргайоаха тоаяра декхараш.

Алтайски краевой юрта боахама управлене начальника И. С. Процюка йийцар лаьттаца дулача эрозеца края колхозашки совхозашки лоаттабеча къовсама опыт. Хьакхий дулх дукхагIа даккхара резервий хьакъехьа къамаьл дир Курганский области «Красная звезда» яхача совхоза директора Г. М. Ефремова, шурси дулхи дукхагIа дахара резервай хьакъехьа — Московски областа «Коммунарка» яхача совхоза директора А. Н. Монахова. Дулх доахача совхоший Оренбургски треста директора М. Ф. Важенова йийцар уж боахамаш дегIадоаладара хьакъехьа.

«Московский» теплични комбинате цун директора Е. С. Рычина хьашашта ма ярра йоазийтар СССР-е эгара бокхагIа бола из боахам хьалбара опыт.

Совещане балха юкъе дакъа лаьцар РСФСР Министрий Совета Председателa хьалхарча заместителa К. Г. Пысина, КПСС ЦК бехктокхамеча болхлоша, РСФСР министраша.

Эгара тIехьагIа хиннача заседане къамаьл дир КПСС ЦК секретара Ф. Д. Кулакова.

ТАСС.

Фашистски Германи йохаль 25 шу дизарга

ГАЛЮГАЕВСКИ РАЗЪЕЗДЕ ХИННА ХІАМА

Иштта, 1942 шера ноябре, уьш тайнара хоам бир Совинформбюрос: «Моздока районе» шовзткъа танк а 20 броневашина а йолуш хьина моастагІчун шина батальон вай фронт хоедаш гІертай. Вай эскаро доакъошна меттахьа оттош немецки пехота тиркхех дІа а къаставаь, гитлеровцаш тІемашка кхайсаб. Цу тІем тІа йохаь а йоагІаь а немецки танкаш 17 я. Сервйъо хІаьнха а контратака йолаьйя моастагІчо. Шоай позицеш дІа ца хецаш духьал летт вай доакъош».

Духьал цу деношка доаш кхевчар, Луковски разъезда тІемаш кхоачам тІа а болаш латташ эшелон а я, хІаьта тІема кхоачам моастагІчун шера ца бахийтар духьа фуннагІа даь а ца цигара хьалкхха а вав. хьина. Из задани саар Гудермесерча локомотивни депо машиниста Радченко Михаила Ивановича.

Задани кхоачашъе вондавелар Михаил Иванович. Ше ца бодда хьалха цу разъездогахьа бодар кхи паровоз. Иштта дІатІехкьар кертерча еагинв. Кондукторо сиха паровоза тІехьатессар состав. ТІехкка дІаметтахьа вийкхар мехьера мукь тІабола поезд.

Цхьабакъда, цу хаьна юхла хьалар пулеметаш, йоккхий топпаш. Эшалоне юхха лелха дьалар пхорч. Цхьабакъда, машиниста Радченкос ше ма бодда хьовбир паровоз, поезд масьалар, моастагІчун пхорчаша доацартйовцаш гаьнна хьлар.

ХІаьта дІахора событи мишта хилар? Поезд Моздоке хьахачча йоалар. Цига наькъа тІа латташ цийсолар цІа байракхаш бе йоахля цхьа сег. Цо машинистага хьлар.

— Хьажалахь! Моздоке моастагІчун танкаш а хьоне! Лоралуш кургга хьо!

— ХІама дергдац, ма водда тІехьакхаргва со Моздока. Мух кхерамо ба, кІалхарбаккхалва баргбац! — жоп а денна, дІахо лаьхкар машиниста поезд.

Ер я-кх ва Моздок. Поезда тІагІолла дІаухар автомата пхорч, гучаьлар танк, уллуа лелха доладелар йоккхийча топий пхорч. Цхьабакъда, машиниста Радченкос цига а моастагІчоа кІалхаръьккхар состав. Галюгаевски разъезда гарга гІертар из.

Ер фуд? Разъезде машинаькъаціта юкъе гІолла бІарг локкаш лел тІемахой. Уж вайбараш ба. Тормов текар Радченкос. Поезд лаьгІлуш - лаьгІлуш, юкхера а, сецар. Кхоссавенна вагІа тІа валлар цхьа тІемахо.

— ДІахо вахи ма ваь бац хьана! Хьажал кьотІаша даьчунга, — ца хьахьенхар йоккхийча топий пхорчаша тІехІатІа-класса ниха. Іовала паровоза тІара, эккхийта кийчъергья вай эшелон!

— Бегаш-м бац Іа? — эгІазахар Радченко. — Мишта эккхийта. Прикие кхоачашде дезаш, кхерам хургбоаччa моттиге поезд дІакхоачае эзиш ва да! Хьавола хьо никъ схьагІа тоабаре уйла йой дикагІа да вайна, тІаккха со вІахо гІоргва, — аьлар машиниста.

Кхерамеча моттига дІетІаьхар Радченком тІемахои: — Лаьтта шаьр а дІа, лийдхача чонаца меттел накладкаш йокхаргья вай, тІагІолла шорттига тІех а ьнна дІаюгаргья поезд, аьлар машинисте.

Йолх дІеболабелар. Цхьа ха ьынача гІолла эшелон тІехьа йола паровоз болабелийтар машиниста. Никъ бехачара гІехьынцачул тІехьагІа хийцна Гудермесагахье йоалар поезд. Иштта кІалхарбаьккхар маьхера мукь.

ХІаьта 1943 шера 5 ноябре Гудермесски депо кхаь кхаьчар, цу депо машиниста Радченко Михаила Ивановича, из депалера гІулакх кораІдаларах, Социалистически Къахьегама Турпала сийлахь цІи еннай дьнна.

ТІом чаккхбаьннача тІехьагІа а дІахо депо болх беш хилар машинист Радченко. Шийгара цІакхя а ледарло ца йоалийташ машиникъа транспорте болх бирах Ленина шоллагІа орден лу цунна. ХІана пенса тІа ва Михаил Иванович. Гудермесе массано а лоархІаш сег ва из.

С. ВОРОНИН.

ДЕШАРХОЙИ ТІЕМАХОЙИ ДОТТАГІАЛ

Іаьржача форда тІара хьекха шийла мух вІалла новкъа ца детташ берда йисте латтар кхуьи боагІа кагий нахи мехкарийи. Ве оьзаш доаккар. Церца къамьал деш вар ха аха саг. «Ер я-кх Дальнек Сийлахь-боккха тІом болча хана сай самолета тІара фашисташта аз бомбаш чуйнйтта моттиг», — дувцар цо. Дукха дийцар цу вийнакъ тІемо шерашка летчик хинача Миоян Григорий Григорьевича Іаьржача форда матросий денолах, Севастопола штурм еча хана цар хьахьеккхача майралах.

Дукха ха кьалехьа берда гаьна доацаш гучадьлар «катер». Хетаргахьа, «грозненцаш» ба цу тІара бараш, — йоазар цхьаболча кагийча наха, — хьажил цар десталю кийнаш».

Иштта хилар хьехархочо Григорий Григорьевича Миояна кулгалдеча Грознерча номер цаІн алхи йолча профессионально - технически училищай дешархойи «Грозный» яхача ракеташ лелаеча нема морякийи укх шера оІашагІкхетар.

— Шаккха дицлургдац соьгн соца хинначо са новкъосташтен. —ялеш дуви номер цаІ йолча училища дешархочо Трегланов Александра, — «Грозный» яхача крейсера экипажаца вІашагІккетар. — Крейсера макет елар тхоца морякаша совгІата, кІаьта иштта значокаш, кхыдола совгІаташ делар, хьахьекхар шоай музей гайхаш...

Мишта тосаденнад училищай дешархоштен «Грозный» крейсера матросаштен юкъера доттагІал? Дешархошта ховра вай республика столица цІерагІа долаш «Грозный» яха крейсер долга. Ховра цу тІа гІулакх деш вай мехкахой болга а, Къахаташ дІахоа надош сьзар цар цІераш. Уж ба Урус-Мартановски районера Рошни-Чу яхача юртара Магомедов Джаникал, город Грознера Восконин Владимир, Железник Валерий, Алхан-Юртера Молаев Овзал.

Владимир Ильич Ленин ваь бІаь шу дузача дам сийна шерра яхь аьржай крейсера подразделенешта, матросашта юкъе. Ильича юбилея сийна шоаш тІайца леккхараш толамца кхоачашдеш хьабоагІа «грозненцаш». Цара шоллагІвар тІемен политически кийчон отличник, спортсмен - разряднин, классни специалист ва укказа.

Доккха доах йоаккх комсомольца Молаев Овзлада цІи коминдираша. Хинад дукхха кьалха техникаца болх ба лакеташ дІаолар Овзлада. Укх гаргарча хана шоллагІча класса специалист хила кийчлуш ва матрос Молаев. Крейсера тІа а тревога кийна а кхьолло хІама етача сиха шийн моттиг дІалаца, шийга еннача техникана доагІаш дола довл де хов цунна. Форда тІа гІулакх де вахалоьяэ Алхан-Юрте юкъера школа чаккхъьккхачул тІехьагІа город Грозне производственно-товарни комторе оператора гІоччалла болх бьоб Молаева. Къахьегамца хинна безам хІаьэ а дІахьош ва къона матрос Краснознаменни Іаьржа форда флота ракеташ лелаеча «Грозный» яхача крейсер тІа. Дукха ха йоацаш цхьоалагІча профессионально - технически училища дешархошка Магомедов Джаникала кьхат дайтад. Цо язду: «Хьамсара мехкахой! Шун хьехархочо спорта мастера Миоян Григорий Григорьевича кулгалдеча парашютни кружокех лаьца дола кхьат дийшад аз. Хоза хет тхона кьонахчар долчар спорт шовна дукхаезарех. Эскаре гІулакх де вахача виккъадаргдола хІама да из. Тхо гешаш да шоах цхьабараш тха крейсер тІа гІулакх де кхочаргдиларах. Аьттув балба шун!

ДІадахача шера Кубе хинад «Грозный» яха крейсер Ракетникаша новкъостал даьд кубински гІалкъа шекар доакхка тростни чуиаеча. Цул совгІа уж вІашагІ беттабеннаб дукхахча кубинцашца, доттагІал чІоагІдаьд. Кубе болча вина даьха матросий сурташ, испански меттала газеташ журналаша царех язъяь статьяш а цхьоалагІча училища дешархошка.

Даьй традицеш сийленца дІахьош ба «Грозный» яхача крейсера тІара вай мехкахой!

Р. ЦОЛОЕВ.

«ЛАЙ ТІА ГІОЛЛА ХЕХКА МОТОЦИКЛАШ»

Иштта цІи яккха мегаргйолаш а Горьковски политехнически институто хьаьь нерда мотоснегоходаш. Уж машинаш хийцад лел вай гувнанкъ доаккъашкен гІолла.

МС—ГПИ—15А яха мотоснегоход хьаьй Горьковски политехнически института къаьсттача отраслеви Іилма - зоххьма лаборатор.

Ши саг тІехоаш, гусеничи йол а йолаш, ИЖ «Планета» яхача мотоцикла двигатель а болаш а машина. Тохкам беча цо хьакьехкад сахьате ше 30 километр масса йолаш хилар. Шин саьгл совгІа цунга юкалургья 300 килограмм мукь тІабола бошаш а.

Специалисташта хетачох связисташта, геологашта, оьотникашта, рыбакашта, сиха медицински новкъостал оІшача йиги, спортсменашта мегаргйолаш я мотоснегоходаш. Тохкамаш даь даьначул тІехьагІа Норильскерча йиллахошти Уферча спортсменаштех дІайоьйийтаргья горьковчанаша хьаьь мотоснегоходаш.

СУРТА ТІА: наькъа йолла вай тІа гІолла хехка мотоциклашь.

Ю. Белозерова сурт.

ТАСС фотохроника.

ДОАГОР АЛСАМДАККХАРА

«Малгобекнефть» мехкдаьтта управлене промыслашка болх беш а к уж еттен кІоарга - насосни скважинаш. Цхьабакъда царех дукхагІъараш яьккъераш латт, геттара хала да хий тІадуалеча скважинашкара мехкдаьтта даккха а. Цул совгІа дукха баллаш де дезаш хул тІоанашта юкъе массаза цхьа ниа доаттабара а. Кхы хилонаш а уитт мехкдаьттакешта хьаллашка. Цудухьа деккараш толамца кхоачашдара цахаддаш керда тоненаш леха эаш хул уж.

Болх овсарлегІа хилийтара чІоагІа лоархІаме а хІара шера промыслв чакхйоакха тайп-тайпара геолого-технически мероприятеш. Масала, пятилетка диъ шера МалгІабика мехкдаьтта управлене 420 геолого - технически мероприятий чакаьккхай, Цар торо хилийтай лаьттан чехашкара 1 миллион тонн мехкдаьтта даккха. Къаьстта дика толамаш даьхад мехкдаьттахоша пятилетка дальагІча шера. Цу шера вІашагІа елла цар баьха юкъейнахьача 104 маьхерча мероприяте торо хилийтай 353 эзар тонн мехкдаьтта даккха. Цу мероприятешта юкъе я скважинашта солини кислотаца, кьича активни веществаша обработка яр, тІоанашта гидроперфорация яр сакиа йолг мероприятеш.

Дукха маьхеча мероприятеш вІашагІъехьай йоккхагІйола инженер Тебоев Сулаьбиккни йоккхагІйола геолог Лебедева Таисия йолча Ленина орден лелаеча цхьоалагІча промысле. Укказа меккъаьккхача 44 мероприяте 52 эзар тонн мехкдаьтта даккха вІаштІехьдалийтад. ТІоанашта юкъе массаза цхьа ниа доаттабара биззз пайда ийбаьб укказа гидрофобии эмульсех. Шаккха лаьтІ ца болийташ терхам лоаттабу геолого-технически мероприятеш балла юкъеккхаьара М. Торий керта латтача бригада я.

Къаьстта лоархІам тІабахийтаб МалгІабика мехкдаьттахоша укх юбилейни шера чакхйоахаргйолча маьхерча предложенешта. Цар хІанале 100 бокхаь пайда дургбола геолого - техническа мероприяти вІашагІъаллай. Теркама лелабу укказа мелови тІоанашка хий тІа ца дуьлийтара болх а. Цу гІулакха шерра пайда ийбергба хийръейне моттигаш дІаккъьни материалаш йоаххача кислотах № 832 йолча скважине цу тайпара кислотаца обработка яро торо хилийтар даьдал совгІа 29 эзар тонн мехкдаьтта даккха. КІоарга насосни скважинашта керттерча дакъе углеводородаца цементаш ергье, тІоанаш гидрохьасапе вІашагІдоахаргда, юха болх бе йоалайолийтаргья сеца лаьтта скважинаш.

Пятилетка тІоаьъерча шера хьадоаккха мехкдаьтта кІезигагІа дале а 20 процент лаьккхерал совгІа, плана тоацаш кхы тІа а Даьхенна 12 эзар тонн мехкдаьтта далара шоай торонех биззз пайда ийбеш къахьегаш вай промыслашкІара мехкдаьттахо.

В ТАГУРОВ,

«Ленинан байракх» яхача газета болхло.

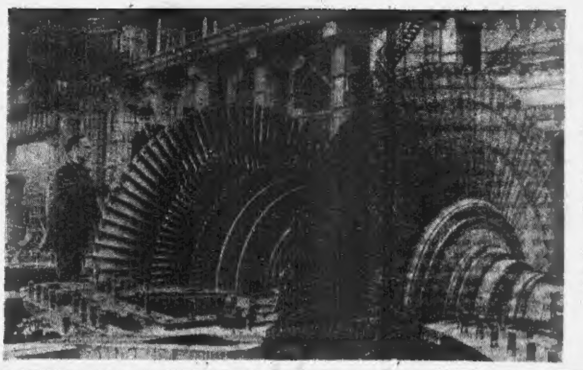

ЛЕНИНГРАД. «[illegible]» [illegible] модельагІа программни управлени а болаш керда [illegible] растечни станок [illegible] Свердлова цІерагІча ленинградски станкостроительни объединени [illegible] завода.

[illegible] тІера [illegible] [illegible] тІехйоаха, [illegible] йоаге [illegible] модельагІа [illegible] дукхха а хийсагІа болх беш а керда станок. Цу тІа [illegible] йола тоъал дукха [illegible] [illegible] я.

[illegible]

[illegible]

ТАСС фотохроника.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДЕРГДА

В. И. Ленин ваь бІаь шу дузача шера лакха социалистически декхараш тІаийцад тха колхоза хьайбаш леладераша. Иштта, хІора устагІанна тІера пхиппа килограмм дикагІа цола тха даккха, хІора бІаь жийна тІехьара 110 Іаькар кхебе, хІора ІаттагІара юкъера лаьрхІача 2300 килограмм шура ликха, бІаь Іатта тІехьа 90 Іаса кхеде. Уж толамаш даха тхо аьттув боале, пачхалкъалхенга духх, шура тха, фуаш доахара плак дикиа тІаккхоачашъергья тха болхама коллектив.

ТІайица декхараш толамца кхоачашдара фу деш ба колхоза хьайбаш леладераш? Эггара хьалха: дерригa хьайбаш дика тоаьча царгІатаче помещенешка Іантара доахаш да. Цхьабакъда, белгалдаккха деза хьайбашта доакъар тоъал Іалашдаь ба хилар. Иштта, гІожа дар 70 процент, меша дар 75 процент, концентраташ 30 процент мера Іалашдаьвар, иштта кІезига дар кхыдола доакъар а. Іа шийла доацаш доакъар кхоамболаш леладарча хІана дися доакъар хьайбаш ара доажаде ха тІаккхачалца тоъргдолаш да. ХІора Іатта хІана оаха лу дийнахь 30 килограмм силос, 4,5 килограмм яІ, ІаттагІара йоаккхача хІора литр шурийна лаьрхІа 0,2 килограмм концентраташ. Бакъда лаьха лездаккача доахана, дика доакъар лоаттаду оаха. хІаьта дукха шура а луш гІийла долча доахана рационага тьежжа луш долча доакъавал совгІа шишша килограмм концентратаьш чана меттел шишша килограмм дика йол тел.

Ялх бутт балаьна долча Іаьсаша кхочамболаш йол а силос а ехи. Цул совгІа хІора Іасалга 0,7 килограмм концентраташ тол. Цудухьа дерригa тха доахан дика гоаденне долаш Іаьнгара доал. ХІаьта хІора ІаттагІара цхьан дийнахь йоаккха шура юкъера лаьрхІача пхе килограммал тІех ку. Вайъда из кхы а дукхагІа яйла йиш яр доахана кхоачамболаш бирда лоаттабиче. Цудухьа хІана Грознера барда а кхукьаш, дукхагІа бирда тела лаьиа тхо доахана.

ГІийла доахан къаьсттача группе гулдаьд боахаме. Цу группера доахан хьмчерад дукхадьдикагІа кхоаб. ХІаьта дукхагІа тІаьхожам лоаттабу царна зоотехникаши ветеринарни лорашен.

Тха колхоза хьайбий боахаме дукха жа да. Жа лелачеча пхе ферме 46000 устагІа ба. Церех пхи ферма Дагестане я. Цига лелабу 15000 устагІа.

Колхоза центральни усадьбанга гаьна я жа лелачу фермаш. Иштта, Дашигеи яха участок — 230 километр гаьна я, Дмитрово яхи участок — 150 километр. Цудухьа ча, йол хьалхха Іа дикиха хьайбаш чусоцадергдолча моттигашка Іалаш а даь дІеттадир жа леладераша.

Дика Іангара доах жа Я. Атигеев заведуши волча ферма. 7500 устагІа ба цу ферма лелабеш. Дикха тоаденна да цу фермера даргья жа. ХІаьта доаш кІезигагІера а дувл. Ер цу дІадоладелча денаь 6 устагІа [illegible] боахабеш ферма.

Белгалдаккха деза, [illegible] цу дІадоладеначa хана дена 165 устагІа боналга. Церех 68 «бродцерг» яхача лазарах беннаб. Цу лазара дукхьала хеннахьа [illegible] а [illegible] ветеринараш, кхыбахъда специалисташа кхачада царда теза пеккина дикал лозе йолаш хиннай. ХІаьта жа гІуй бехках царех хьаьшиде хьалово а бац.

Лоацам [illegible] цу тха боахама хьайбаш леладераш [illegible] тІаийца социалистически [illegible] толамца кхоачашдерг хилар.

С. ГРИДНЕВ

Шалинский района Ленина цІерагІча колхоза зоотехник.

КарагІдаьннараши де лерхІараши

Юбилейни шера де лерхІараш дувца доладалалехьа лоацца 1969 шера лаьраш дуаьргда вай.

Шекар, кондитерски изделеш, консерваш, тхьамкаш ашь кІамаш тух, минеральни хиш кхыдола бакалейни товараш оврагІа доххка дезаш я Росбакалея Нохч - ГІалгІай контора.

ДІадахача 1969 шера, В. И. Ленин ваь 100 шу дизара яха йоагГІача тайпара накъаннара яхь лелаеча Росбакалея коллективна дика хІамаш карагІдаьннад — оптови товарооборота шера план ханал аьла бутт хьалха кхоачашъяьй.

Республика городий мах беча организацешта 1969 шерачуа дукхагІа дийа алхха шекар шин миллион сома маьха да: межреспубликански поставкаш Москверча, Ленинградерча, Нальчикерча, Бакурча, Тбилисерча, кхыча городашкерча фабрикаша лаьрхІачул совгІа кхухьийта кондитерски изделеш, чай, тхьамкий изделеш, консервни продукци бІеш маьраш сомий маьха я.

1969 шера планагІа, договорагІа, мах беча организацешта 11 миллион 700 эзар сома маьха товараш дІахеца дезаш хиначал мотте, моттигерча кхачан промышленноста предприятеша дІахийцарал 15 миллион 372,2 эзар [illegible] да.

[illegible] промышленности [illegible] иштта [illegible] толам бахьан [illegible] Нохч - ГІалгІайчен [illegible] [illegible] изделеш, Росбакалея номенклатурагІа долча кондитерски кхычен товарий дикал лаккъари ассортимент [illegible] бахьан долаш.

Укх тІехьарча даьа боарам боацаш чІоагІа лаккъанийй Нохч - ГІалгІайчен къахьегамхой материальни торо, айбецнеб цар культурни боарам, хІаьта доле, мерла дукхагІа хьашт да тайп-тайпарча ассортиментагІа дола дика товараш.

Продукце дикал лакхъяр боккхача лоархІамера начальалхеж декар да, кІаьта ва кхоачам ца дича дІахо айа йиш яц социалистически экономика.

[illegible] кондитерски фабрика (директор ков. С. М. Кудряшов) коллективо соахи керда арахеца доладаьд кондитерски изделеш 10 совгІа керда тайпа: карамель «Искра», «Солнечная», «Рион», «Заря», «Бон-бон», ирис «Ледовые». Уж конфеташ наха дика чам хеташ я, тикашка кхаш дукха хьелац уж; макарони изделий дикал лакх а ю, ассортимент шер а ю Грозненски макарони фабрика (директор ков. Н. В. Гноба), наха чІоагІа эзенна я горхлебокомбината (директор ков. С. И. Наиев) арахеца вафельни торташи, № 4 йолча мелха заводо (директор ков. М. Ахмадов) кьаь торташ, пирожинаш.

1969 шера беча белха итогаши хьаьоца карагІдаьннараш. ХІаьта тха коллектива ба йоагГІача тайпара мах беб РСФСР торговле Министерства а госторговле потребкооперации болхлой профсоюза Центральни Комитета а. Цхьабакъда, цу цхьан дика цу итогаша тхона боагъ лац сатийсаш йоахко йоацаш Іе, хІана вьеча тха белха тІа кІамо а да тергал ца деш даса хІамаш кхоачашбоацараш, хІаьта уж дІадаха тхо декхарийле а да.

ДІабахача шера бетта — юбилейни шера хьалхарча бетта — чІоагІа къахьийтар Росбакалея Нохч - ГІалгІай контора коллективо В. И. Ленин ваь 100 шу дизара яха йоагГІача тайпара накъанха кийчъялара. Из кийчо еш болча тха коллективо ше тІаийца социалистически декхараш кхоачам а даь. ІалашдІр шийга бттара оптови товарооборота план тІеккхоачашъялга.

1970 шерара тха декхараш хьахьекхад контора коллективо тІаийцача социалистически декхарашка. Цар тІа йоаь: оптови товарооборота биъ бетта план В. И. Ленин ваь да — 1970 шера 22 [illegible] хьатІаккхачалехьа кхоачашъергъ; товарооборота шера план ханал хьалха кхоачашъергъя, пайда бара план — 110 процент; балхашка дІадодар кІезигдергда; оборота тІара йоагІа налог бІарчча шера бюджете [illegible] наьха дІачутергъя; вагонаш, контейнераш, автотранспорт сеца хоаттаеш йоакка ца геттара кІезигъергъя, бахеча наха тІа-тІа дукхагІа дІадехараш тергал а деш, наха дукхагІа хоатташ лоаа товараш промышленностера тІакхухьийта вІаштІехьдоаккхаргда; товаро - материальни ценносташ ца [illegible] дамн тІахьожаш лоаттаергба; планагІа доаца [illegible] лулийтаргдац; товарий дикал товара цІаьхха лаьгІа ца болийташ болх бергба; ерда товараш мах беча организацешка кхоачийтаргдац; тоабергба дахьа - сахьа ухача товароведий коммерчески болх; дика бергба товароведий, материально - бахктоккхамеча наьха, хІаьта иштта учета болхлой а квалификаци лаккъара; къоеташ лоаттабергба коммунистически къахьегама коллектива цІа цІи яккхар духьа.

КПСС ЦК декабрьски (1969 ш.) Пленуми СССР Лакхехьерча Совета зорхІагІча сесси решенеш кхоачаш а еш, шиа социалистически декхараш дикаа кхоачам а даь, Росбакалея Нохч - ГІалгІай контора коллектиьо кхы а лакхагІа айдергда шиа къахьегамен политически хьалар, къахьегама дисциплина, дерригача хьокхамешта 1970 шере пленаш кхоачаши тІеккхоачаша еаг Іалаш а даь, республика хьехл латтача коллективешта юкъе йоагІаш йола моттиг хьалоацаргья.

С. КАЗАЛИЕВ,

РСФСР торговле Министерства Росбакалея Нохч-ГІалгІай контора управляюща заместитель.

ХЬИНАР ДОЛА САГ

Предложенейи жалобайн книжка тІа хьежача гучадоал Вахидов Ахьмада ийдархой чІоагІа раьза болга. Дукха баркалаш йалаьд цар цунна шоашта дика гІулакх дендаь, нахаца бевне, Іаьерза волиндаь. Дукхачар белгалду, Ахьмадьа ше болд беча Грозненски района Алхан-Кала яхача юртарча промтоварни тика чу дацм наха эш товараш хулейтилга.

Шийтта шу дизад Вахидова цу тика чу къахьега, хІаьта торговли системе цо болд бу 30 шу да. Цу хана дола къахьегама дисциплина тІехдика йолаш, товарооборота план тІеккхоачашъеш, лоацца аьлча шиа декхараш дикаа кхоачашдеш хьавоагІа из. Эзаьа кодд иштта къахьегар. Цул тика чуйоагІача кьун боахама управлене ОРС-а кулгалхоша Сийлен грамоташца, маьхерча совгІаташца белгалвоах из каст-каста. ХІаьта «Советски торговле отличник» яха значок а аннай Вахидовна.

Я. ЦУЕВ.

КОА ТІАРА ОАЛХАЗАРАШ КХЕДАРА—ДУКХАГІА ТЕРКО

Коа тІара оалхазараш кхедара кхоъ метод я. Хьалхарча методах кІоригаш лаьрхкІа йоажле вІаштІехьъяьхача брудерашка кхею. ШоллагІча методах кІоригаш клеткаш чу кхею. КхоалагІчох лагерашка кхею. Царах эггара дукхагІа пайда луш йола метод шоллагІа яр я. Цу методах лелайича кІезигагІа тІера йоал кІоригаш, цул совгІа цхьан квадратни метр майдан тІа брудерашка лелаечул 6б-зза дукхагІа кІоригаш лелаа йиш я хул.

Мишта кийчъе еза кагий кІоригаш чухургйола помещене? Эггара хьалха мух чухьекхаргбоацаш дика тоае еза уж, тоаьчул тІехьагІа цІена дІаяккха дезa чура хоо, дул тІехьагІа каустически сода 2 процентни растворца чуьха дезинфекци е еза, 3—5 процентни креолина растворца дезинфекци е еза оборудованешка, корашта, наІарашта. Уж белалаш чакхдаьлачул тІехьагІа кІир а телл дипъ дийнахь лаьтийта еза. ДиЪ ди дІадаьлча хІара квадратни метр тІа 500 грамм а даьлеш кІийлеп тІа кІир а йилла, цу тІа е опилкаш, е стружкаш, е [illegible] дилла деза. Цул тІехьагІа помещене цу инвентарь дІа а оттаь мух цу [illegible] чухьа 28—29 градус йо[illegible] [illegible] кІоахья еза помещене.

Коа тІара оалхазараш лелаеча наха эггара хьалагІа бола бола кІоригаш кхоар ба. Цудухьа хьалла из болх баь йоакха опыт йола сег оттаве веза уж кхее. ХІаьта йиш яц кІоригаш кхеош бола белхлой каст-касте хувца.

Кагий кІоригаш инкубаторски станцешкара харжа а харжа кхаза бохьаш. Геттара хала да цхьа ха дьлна кІоригаш дикагІа арош дегІачарех къоастеа. ХІаьта а харжа йиш я уж. Дика кІоригаш даим удйаш, ккувсалуши, когаш тІа чІоагІа латташ хул. Церех хІориге юкъера лаьрхІача дозал 35—40 грамм хила деза.

Харжа кІоригаш ферма секцешка дІаийсъы. ХІара секции 250—300 кІорига лаьрхІа хила еза. Цхьан квадратни метра тІа 18—20 дукхагІа кІоригаш хоацаш йиш [illegible]. ХІаьта [illegible] дах бутт баьнча боргІаьтайиа [illegible] кІаши къоастаде деза.

КІоригаш геттара чехка дегІ лахь. Иштта шн бутт баьнкача кІориго юкъера лаьрхІача 500—550 грамм ва. Цудухьа геттара лоархІаме да уж кийсса кхабар.

Кхаь тайпара кхаба йиш я коа тІарча оалхазарий кІоригаш. Иштта, дІалуш дола яаьт а тІоададеш теа кІоригашта е даллана, моргаца доладейа лу, е тІа а дилийта хьоки ца кІоригашта. Иштта пайдане да коа тІара оалхазараш тайп-тайпарча декъача ялтаца оакъаче комбикормаца эдаача ноладача хьокрапа кхабар. Вай республика дукхагІа долча боахамашка коа тІара оалхазараш цу тайпара кхоаб. Цу тайпара лоархІаме да коа тІара оалхазараш дегаьа ялт а тоеаш кхабар. КІоригаш кхабара уж хьокхе а метод пайдаш. хІаьта хьадка латтача боахамашка лелаеш я.

КІоригаш кхаба йолаьча хьалхарча денешка кІолд, пшеницагІа даь кудар, кІаьн кхаш, кагий бита ІажагІа хьежкІаш, кІа тела дезе кІоригашта. Цул совгІа бита бух, хьоик, люцерна, клевер, йоз, кабуц, иштташ тел царна. ХІаьта хьалхарча кхаьь диъ кІоригагІа дІара дийнахь 8—12-зза кхабе еза кІоригаш, ши бутт баьнча 5—6-зза кхаьбача тоъаргда.

Коа тІара оалхазараш лелаеш геттара лакха хьокхамаш доах Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхозе, Сунженски района «Красная Армия», Кирова цІерагІча колхозий къахьегамхоша.

С. ДОЛИНСКАЯ,

партбоахама министерства коа тІара оалхазараш делаеча отдела начальник.

ЛАЗАРЕХ ЛОРАДЕ БЕРАШ

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

Берашта хуьлуш дола коръ ша лазар чIоагIа хала тоьх вай хьалхаIийна йолча тIехьена. БоккхачарзхIаме да цу лазара белгал цаш йолар, дукхах лорашла хар, корь яха лазар кхийтта бер лела-де хар, из дIа ма дарашйтара фу де деза хар.

Корь яха лазар хьодер вирус я. Из вирус дукха яха са долаш иц сага дегIацара дIакхаьэстача. Лазар доаржадер корь кхийтта сар ю. Корь кхийттача хьалхара цхьан-шиъ дийнахь хьер хьатIадолаьча хана къьастта сиха дIадоал лазар могаш долчунга. ХIанна цки ди даьлча доле уьхо гонахьарча нека кхераме вац. Цамогаш вар лазара халегIа кхача, корь дIа-хьа доллаш Iоин ха эт дашта кхачалац Iiаьлу.

Лазар феца лелаш долча ни-тий тIадамалгашка дIа-хьа дарж. ХIаьта сагата, кхача предметашка ,доахаргаш, книжкаш и. кх. Iол-ла корь дIа-хьа далац. Вирус си-ха дегIа чуйоал са доахача хана. Корь яха лазар сага дегIах гетта-ра тIоагIа дIахьерчаш да. Керт-терча дикъе из лазар 5 шу кхач-чалца долча берашта юкъе дарж. Корь текхича бера из лазар шоз-лагIа хилац.

Лазар гучадалар. Корь яха ле-зар тоххача хана йиъ ха белгалдю инкубационни, продромальни, хьер хьатIадалар, хьер дIадалар, лазар соьлдала чарлуш йола ха.

Инкубационни ха корхIинетара дуръйтта хеши шоеч (дукхагIйолча хана — 13 денга кхоач).

Продромальни ха 3—5 денга кхоач. 38—39 градусага кхачча-ла йIовхал айлу, хцIйкаву, Iер-шингаш дувл, бIаргех хий ух, бе-ро сердало лац, туг ца доалаш кIаж дахе кхайкаду, дегIаца аза болаш хул.

Хьер хьатIадейа долалу дегIа-шара Мохкал лакхьалараца нагара хьалха леррашта тIоьхашка цIена тIадамий хьисапе хьер хьатIадаларца. Хьалхарча дийнахьи бисх хьер юхьа тIен, фоарта тIен, шелкха тIеа довл, шоллегIча дий-нахь деиз берий хьаь белгала дегIиа дийнахь дерригаш дегIа доарш хул.

Хьер хьатIадоаллача хана до-гIалара йIовхал даьш лакха латт. Хьер хьатIадаьлча 4—5-ча дий-нахь деиз берий хьал белгала тоалу. Хьер бос баке дIадоал, цун когаметта 3—6 дийнахь белгало-ваш хул.

Корь ятте, сов хана доацаш, хален хул.

Лазар соьлуш йола ха. Къьа-стта дукхагIа из ха нийслу во-раца цхьана пневмонил яха лазар кхийттача, кашта ыьлча бронхит. Цун совгIа лергашта а, бордашта а лазар кхийтача а, бага даьръ-ньлча а. Цу хана берал каст-каста доаш нийслу.

Дарба дар. Корь кхача лазара лаврхIа деш дарба дац. Цамогаш доаш бер мух кхеташ болча цIагIа дужаду. Нагахь санна лазар сов делча, педиатра лазар кхийттача 7—10 дийнахь тетрациклинаа ю. ХIаьта пенициллин стрептомицин цхьана йолаш мохкаш лу. Нагахь санна садукъаш моттигаш нийсъелча йIайха ваннаш, горчичникаш, кислород могаш.

Лазар ца даржийтара еш йола мероприятеш — юхххьаьдера цамо-гаш деш бер къоастадар да.

Цамогаш хиъча бер общежите е кхача воча хьалашка дахаш деле больнице Iоьлла деза. Атта ла-зар хиъча бер больнице 4 дий-нахь улладу, лазар дIаьхделча 10 дийнахь. Берий беша, бер це-могаш хиъача группейн цунца бувзам хилача кхача группай-тен карантин оттию. Кораш дий-лий мух кхетийт. Уназочуща бу-зам болаш дика корь таккхеза доаа бераш белгалдьккхий цорие серопрофилактика ю.

Карантина хана. Серопрофи-лактика яйза долча берашта 17 де, из болчарна 21 де. Кхеь бет-тагара дезза корь текха, уназочуща бувзам хиьнача берашта грамма-глобулин яха маха тох. Из маха лазар хьайна 2—3 дийнахь тоха безе, бакъда 6—7 дехал тIе-хьа ца боалийташ. Серопрофилак-тика йа долча бера дегI корь яхача лазара дукхал 21 дийнахь латт. Нагахь санна цул тIехьагIа из бер доалийча дувзадена хуле цунна шозлагIа 30 миллион корэ е 3 мл, гамма-глобулин тох.

ХIанза тIехххьарча ханалца корь яха лазар ца кхетийташ йола молх араяккхена и. Бакъда, Советски Союзе дукха болх бу цIа хеча лорашта, академиката вна зиабоннача дийнахьа вирусагIа корь яхача лазара дукхал молх оьккхира.

Л. УЖАХОВА,
город Грозне́рча № 8 йолча поликлиника берий лор.

Азербайджански ССР. Бакин-ски радиозавода конвейераш тIа-ра Iояьнина хьалхагIа арахецаш хиндарий эргаьккха тоаьча «Аэлита» яхача моделах йолча «Гранит» яхача кердача телевизо-рий эгтара хьалхара парти. Кердадо приемник дикагIа хиларца бел-галйоал шийла, хьаьнагIа арахе-цаш, хиначул. Цуна дозаш габа-ритаци йоккха ц, оаз къоаст-тамбоалашагIа йоагIа, шаьрагIа хьоих. Укх шера 200 эзар совгIа телевизор арахецаргья предприяте.

Сурта тIа: «Гранит» яхача те-левизионни приемникага хьожаш йоалл сборочин участка контролер Бабкина Любовь.

Н. Игнатьева сурт.
ТАСС фотохроника.

Майртуперча пионерий гIулакхаш

Къоначаа эскархой отряда командира Чимирзаев Хьамзата приказ лу, цул тIехьагIа цун хар-барашц из кхоачашде болалу. «МоастагIий» оагIаленех тIех е баьле уж кхоач йиллича райене. ХIара дешархочунга бе итт кило-грамм мухь.

Сихбеннаб кIаьнкаши йиIигаша. ЦIаьхха сигIаз йул газ кийшай аьле.

Хургбола эскархой бокаш: Цар тIормаш чура хьайоаг батакх-йоажкоргаш. Уж дIаехкача хIла-гIа да вда, садоаихьалац, хьацар дувл. ХIаьта а приказ кхоачаш ца дича даргдац. Халонаш да ела йоах берий уйлаша.

Зарница... Из да Еррисоюзни пионерий тIемалоьзар.

ЦIаьхха толаш йоал. Цхьабе-рашта «чоннаш» хиннай. Царна сиха гIо эш. Из гIо де боах «медсестраш». Текхаш тIа а уяш доа-ра юкъара «чоаташ хиннйраш» арабека, царна хьасхара дерий гIо де. Вож бераш цхьай хала ниъ дIахо хьош да...

ДIакхачар пионераш кхача бе-зача. Царга кхоач донесени. Цун-ко сиха расшифровка е еле. Из ду Кудусов Iийсаен Болтаев Iий-саен.

Декхар кхоачашдел. Хозача илеша, нийса гIабоахаш школе юха йоагIа къоночча эскархой от-ряд.

Ишта шиъ-шиъ этапаца дIаккхуь «Зарница» яха тIеме лоьзар къоначча майртупцаша. Хозакеташ дакъе лоац цар цу гIулакхаца. Из лоьзар дIадахьера вар дукха деш Сийлахь-боккхача Даймехка тIемех дола литера-тура, ладуьгI шира дакъа лоацаш хиннараща дуьццачунга. Цар док-кха новкъостал а ду лоьзар то-ламца чакхдаккхара.

Майртуперча школе дика вIаш-тIехьбаккхаб тIема-патриотиче-ски кхетам балара болх. Дьхе дукхдезача берашта цхьаккха е хала ца доарзIаш йоаздо ю шоай кхетам лакхбара нагахьа вай моах лорабе безаш моттиг нийсъ-елча цу гIулакха шоаш кийчбара.

Укх тIеххьарча хана почтальо-но дукха кахьатош ккуьь школе вай меккарча городашка гIулакх даш болча эскархошкара. Анхар хьалха дIаяздаьча кахьаташта дукхьал уха шоаш да уж.

Къаьстта хозакеташ деш пио-нераша шоай юртара эIамига сар эскаре дика гIулакх деш хиларах цун командира дайта кахьат. КIазига дац цу тайпара кахьа-таш цар тIема сийлен музее.

Масала, дукха ха йоацаш цхьа часта командира кахьат дайтар школе из школа яьккхачул тIехьагIа эскаре гIулакх де вахача Чимирзаев Бадрудиех лаьца.

Хозакеташ дуьпа командира вай меккахочо тIема гIулакхаш доа-зара а шиъ политически кхетам лаккхбара а дика хьакхьеташ хи-ларах. «Тха часта дега курал е Бадрудин» — яха дешаш да кахьата тIа.

Миште Iергда бераш а кунах довккхал ца деш?! Цхьа цу хьаьл-ке яраш сийна карта тIа вагIа кIаьнк хIанэ вай Дуьлех доазув лорадеш хилар деций курал е еоаш дола хIама?

Къаьстта боккхе хяъ бер за цун эIамагIа волча, вешийна де-шархочоа, къоначча эскархой отря-да командира Чимирзаев Хьамза-та. Из а ва шиъ воща санна дика эскархо хургва ше яхаш.

ЦIи хезача Даманскил гIайрен тIа эскаре гIулакх деш ва Майртупера эIамига сар Шарвапов Шамхан. Цун командира дайта кахьат лоаца дале а боккха чу-лоацам болаш да.

Из кахьат деначул тIехьагIа бе-раша лаьрхIар Даманскил гIайрен тIа хиннача гIулакхах йола ма-териалаш гулье. Газетиш тIара материалаш а, эскархоша шоашта дийцар а тIадола доккха альбом кийчдаьд пионераша. Дукха кер-да хIамаш дийцар цу хьакъехьа эскаре гIулакх даь а баьна цIа-баьхкача юртахоша. Уж хьа а хьийхе вIашагIкхетараш чакхдох пионераша, сбораш ю.

Цу тайпарча сбораша пионераш болча хьошалгIа хилар Висултанов Бадрудин, Долкаев Мовсар, Гумаев ИсмаIал, Кудусов Нежиб. Цу тIемалой эIамагIа бола эзжарий а йиижарий а ба школе дешаш. Масала, лакхе вай хьоахваь Кудусов Iийса Нежиба воша ва. Доккхал ду Iийсас шиъ дахь е вешех е. Цар да Къуддус дакъа лоацаш хиннав Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа, хIаьта Нежиб эскарера цIавеча а форма лелаеш ва. Бакъда, хIанз цо лелаю милице форма. Цига а дика лоархIаш ва сержант Кудусов Нежиб.

Ала деза «Зарница» яхача лоьзаре дакъа лоацаш а шоай тIема-патриотически кхетам лакхбеш а болча дешархоша дикен тIехдиннея мара оценкаш ца йоахалга.

Д. ЦАМАДОВ,
Шаьларча юкъерча школа хьехархо.

Шин дийнахь хилар Грозне лично-командни хьалхара моттиг яьккхара хетаь городской вело-кросса яхьаш.

Хьалхарча дийнахь командин гонка хилар. Шьра йоацача, дукхьалекаш йолча моттиге биъ го баккха безаш бар спортсменаш (эIара го 3,5 км). Старт аьйцар вiъ-виъ сар чувоагIеш йолча 6 команда. Эгтара сихагIа дистан-ци чакхъяьккхар «Спартака» команда (29 мин. 54 сек.) IIагIа моттиг яьккхар «Динамо» команда (31 мин. 24 сек.), хIаьта IIIагIа яр «Урожая» команда (37 мин. 53 сек.).

ШоллагIча дийнахь мелача на-ха юкъе личин яхьаш хилар. Пхиъ го баккха безаш бар спорт-сменаш. Хьалхара го боккхача хана хьалхе спорта мастера Бубенко Геннадега яр. ХIаьта шоллагIа го болалушшехь хьалха вал-лар спорта мастер Петров Евге-ний. Гонка чакхъяллалца хьалхе дIахецанзар цо. Цуи ха—34 мин. 14 сек. ШоллагIа моттиг яьккхача Бубенко Геннади ха 34 мин. 54 сек., хIаьта кхоалагIа моттиг спорта мастера Фисенко Влади-мира яьккхар. Уж кхоккхе свер-тахоацаш ба.

Кагийча наха юкъе котальлар Королев Евгений.

Шин дийнахь лаьттача къоеса-не котало яьккхар «Спартака» кроссменаша, 2-гIа моттиг дина-мовцаша.

Сурта тIа: финише кхоачаш ва спорта мастер Петров.

О. Смеркалова суртн текста.

ШОЛЛАГIА МОТТИГ ЯЬККХАЙ

Череповецера цIаккхьчай Центральни совета «Труд» яхача об-щества отборочни яхьашка дакъа лоацаш хиннэ вай волейболин команда.

Цу яхьашка дакъа лоацаш яр шина подгруппана йийкъа 12 команда. Грозненцашца эшайр Ленинградски, Курски, Смоленски, Московски областий командаш. Цкъа мара шоаш эша ца дийтаэ шоай подгруппе шоллагIа моттиг яьккхар вай волейболисташа.

О. СМЕРКАЛОВ.

ЮРТАРЧА САМБИСТИЙ КОТАЛО

Майкопе дукха ха йоацаш чакхъяьнний ДСО «Урожай» Центральни совета хьалхара мот-тиг яккхара хетаь самбистий яхьаш. Цига дакъа лоацаш яр РСФСР республикашкара, обла-сташкара, краяшкара 25 команда.

Вай самбисташ эгтара хьалха-гIа хилар цу тайпарча йоккхача яхьашка дакъа лоацаш. ХIаьта Свердловски, Кемеровски, Челябински, Московски областашкарен Краснодарски краерчен командаш-кара дукхагIа бола самбисташ СССР спорта мастере цIи йолаш бар. Из митта дале а вай опыт йоацача команда дикка спортиви денал а гойта 2-гIа моттиг яь-кхар цу яхьашка. Вай самбиста-ша шоайла котъяллийтанзар цул бола цхьа Краснодарски команда мара.

Шоай дозала категорешка призовой моттигаш яьхар вай команде А. Абдулазанова, А. Джамалдинова, С. Гумашвили, М. Ужахова, А. Умнишева, М. Даудова, вай ветеран волча Э. Ульбиева.

В. ЭСЕМБАЕВ,
ДСО «Урожай» Рессовета председатель.

КАРТИНГ

В. И. Ленина цIерагIча майда тIа укх деношка хилар грозненски картингистий яхьаш.

Яхьашка дакъа лаьцар кхаь классах йолча картингаш тIа хурийтта спортсмено.

Кхийкараштa юкъе 175 кубически сантиметр класс йолча картинга тIа хьалхара моттиг яьк-кхар спорта мастера кандидат волча Красильникова. ХIаьта 125 кубически сантиметр класса хьалхе яьккхар Альянова.

Кагирхошта юкъе 50 кубически сантиметр классе котальлар школе деша вагIа Гонтарев.

Царна кхьаннена оьшай хьал-харча степена дипломаш мах бо-ла совгIаташи.

ХIанз вай картингисташ Российски Федераце зональни яхьашка дакъа лаца кийчлуш ба.

Я. БУБЕНКО.

ХАОТТАМ

Тахан республика гIолаен Грознен моржаш а йолеш, лаьгIо йоахаш а йолеш, цхьацайолча моттигашка ше а буллаш малхбоалехьара гIаьххьича боарама. шкъаза чIоагIа хул а хьекхаш хе хила а фегара температура цхьан градусара 5 градусага кхаччалца йIовхал йолаш хила а тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа, хьажа

РАДИО
26 февраль

6.30 — «Юрта Iуйре» (гIалгIай меттала). 6.45 — Ашараш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.27 — «Серло» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачий программа. 8.20 — Ленински преме лауреата Прокофьева ашараш. 8.45 — Мичурина цIерагIча совхоза партиона секретарах Адсалимовх йоле очерк (нохчий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачий программа. 16.05 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.30 — Юрта бахама къахьегамхошта йоле концерт. 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.20 — Ашараш. 18.40 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
26 февраль

18.00 — Передачий программа. 18.05 — Ленина цIерагIча колхозе (Ведански районе). 18.25 — Телевизионни кердадараш (гIалгIай, эрсий меттала). 18.30 — Юрта бахама знаний школа. Жа лахкарга митта вIаштIехьадаьккхе дIадахьа деза 19.00 — Киножурнал. 19.15 — Сат. общество, закон. 19.45 — Коммунисташ къахье ба. Парте Ленински райкома секретаря Ганиевай къамаьл. 9.50 — Шовиа, бераш. 20.00 — Дуьнен хьалхьеина юкъера обозрение. 20.20 — Ах бIаь шера летопись. «1924-гIа шу». 21.10 — Передачий программа. 21.15 — «Карамболь» яха художественни фильм.

РАДИО
27 февраль

6.30 — «Юрта Iуйре» (эрсий меттала). 6.40 — Ашараш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.27 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.30 — Москва. 8.28 — Передачий программа. 8.30 — Черсий иллеш. 8.45 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачий программа. 16.05 — «Авангард» яха радиожурнал (эрсий меттала). 16.30 — Доаа лере школе (эрсий меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — Нохч-гIалгIай радион телевидени инструментальни ансамбля выступлени. 17.20 — «Город дегIайоагIа», Гудермесах йола передача (нохчий меттала). 17.45 — Миллионий ленински университет. «Пролетарски интернационализм котъюллаш хьайоагIача ленинизма хьаст ба» (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.30 — Москва. 19.30 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (нохчий меттала). 20.00 — Микрофона хьалхашка композитор Халебский ва. 20.40 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
27 февраль

18.00 — Передачий программа. 18.05 — Ленински къахьегама вахте (гIалгIай меттала). 18.15 — Телевизионни кердадараш (нохчий, эрсий меттала). 18.45 — Хоамаш. 18.50 — Лоамаш кхалсар производстве (нохчий меттала). 19.30 — «УнахцIелое». Телевизионни журнал (нохчий меттала). 20.00 — Шовиа, бераш! 20.10 — «Сатирически объектив». 20.25 — Киножурнал. 20.35 — Передачий программа. 20.40 — Мейо. Эникен. «Лгунья». Лермонтова цIерагIча театра спектакль (нохчий меттала доаях).

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий — 3-42-30; Юрта бахамий письмойн отделий — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательстве типографи. Революце проспект, 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ06036. Заказ № 1365.

Доазол дехьара

Германски Демократически Республика предприятешка социалистически яхь яьржай В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна. Производственни хьоххамаш лаккхделга Iалашца аьнка декхар оттадаьд.

Сурта тIа: Людвигсфельдерча автомобильни завода тоххама стенда тIара «В-50» яха грузовик. Тайп-тайпарча гIулакхашта лаьрхIа грузовой машинаш хий-цъача цу предприятерча 186 бригада хьатIадоагIача шера дукхагIа арахеца лаьрхIад продукци. Цу дакъе 1969 шера нийсоача дукхагIа хургья хьоаш йола запасной оаттаалаш экспортни продукци.

АДН—ТАСС сурт.

ЛОАЦЦА ХОАМАШ

• НЬЮ-ЙОРК, 24 февраль (ТАСС). США городашка дIаржаш латт наркомани. Кхы а Нью-Йорке наза кхо сар венав сондукха героин маларах, Январа хьалхарча дийнахь деш наркотикех хIаьэзехь веннав Нью-Йоркера бIаь шовзткъен совгIа сар, царах пхиъ берайтта шу кхачанза вола эIамига сар ва. Соахка городе наркоманех 100 сар деш моттиг хинний, лаьна дIахьахь да.

• УЛАН-БАТОРЕ хилар израильски экстремистантех уж шоаллоачача империалистантех дукхьа Iарбий халкъана лоаттабу къоргаш хьалхоакаш эь лахьхьетанхой митинг. Гергарча МалхбоалеIа хьал, аьнар митинге ше къамаьл деш нанар лорабара Монгольски комитета президиума председателя Ч. Чимид, дIахо вагIа хулаш латт израильски военщина леладу аннексионистически гIулакхаш бахьан долаш. Израила авиаца Каира юхьорча металлургически заводо доча пиратски налетов махьаца бахача нахах дукха ших боабараш кхе цIашаха а хьахьях ду-шаш общественностаа агрессорий аьха ю. Монгольски халкъо чIоагIа атIахьахьа харцахьа лоархI Тель-Авива дола доча гIоиерашна леладу гIулакхаш, аьнаб белгалдаьккхар Ч. Чимид.

• АММАН, 24 февраль (ТАСС). Укхава чакхъяьлар иорданси правительствен вIашагIкхийттача палестински командованен эпкахдита юкъе хинна Иордане территоре тIа йолча партизански организацей палестински сопротивленина статусах долча деше хьатехьара переговораш.

Цхьана араяьккхача заявлене тIа йоах, вIаши дувцар дикоа кхачеш ханна переговораш чакхъяьлар бирт е болаш.

• ХАРТУМ, 24 февраль (ТАСС). Суданскил халкъа тайп-тайпарча наьха вокалех лаьттача инициативни комитета даьй-махкахой тIахьийкаб В. И. Ленина ваь 100 шу дизар деэдача юкъе деккха дакъа лацара.

Комитето тIахьийкар Судана тайп-тайпарча городашка кхолла комиссеш яхара, Ильича даьхоалара хетаь митингаш, собраниш, сайрмеш яра.

Из да белгалдоаккхаш, йоах тIахьехам тIа, судански халкъо цунна дIахьоал социалистически идеалашта, Судано кхиачача нийсен революцие де лорагIоренга ца товаш хилар.

• ПАРИЖ, 24 февраль (ТАСС). Къуабаиьан Вьетнама химически бактериологически тIом лоаттабеча США-с леладу гIулакхаш гучадаккхара хетаь яр французски Iилманхойн профессорско-преподавательски составо ь Парижски университете заявлени.

Вьетнама леладу американски зуламаш тохкача Комиссе эксперта Во Хай Туана ше хьалхашка еннача доклада тIа аьнаб бер бIа-шагIкхийттача Штаташа дохьаш доаьла химически веществаш тохар бахьан долаш доаьох кхийтад 1,3 миллион вьетнамца, аьнаб.

• САН ХОСЕ, 24 февраль (ТАСС). Чухьанахьа вале а 5 эзар сар бе болх боалаш висар Чиникдега районе (Никарагуа) «Стандарда фрут компани» яхача американски компане бахамаш хьалйтара цига 2000 гектар лаьтта дIаяшацарах.

НДП таръяла гIерт

ДIадахача кIирагIа Вертгейм яхача малхбузенгермански городиаце хиннача йиьлагIча неонацистски съездо белгаладаьккхар Малхбузен Германерча политически вахара Iалашматте лоархIаме бацхало — аьттехьара низам дIехо кхоталуш латташ хилар.

Хоаш да, масала, 1969 шера ноябрь бетта Саарбрюккене гулъеъ лаьрхIа хинна Адольф фон Таддена парте съезд аьрдехьара низаш, малхбузенгермански профсоюзаш къахьегамхой шерра мугIараш дукхьалдоалар бахьан долаш юкъэгIийсе хилар. Адольф фон Таддена хьаллоацерга аьнна хьалхагIе а тешам беина дола Саарски облеста Iаьдалаш хIаьта а неонацистски кхетаче ехкакза долазар демократически общественность хоадамболлаш дукхьалъяларах. Цхьабакъда, Малхбузен Германе кIезига бац кхьаьстта а обществана лакхе латтача мугIарах, неофашистски партена новкъостал де кийча бола нах. Хьо-хайгад, масала, ФРГ-е бахача илькха шерраче мугIараша неонацистски парти ехка яхаш дIадийхараштa кердача бонески правительства чурча гIулакхий министра Гентнера кхоачашде ца тига хилар. Цо аьнад, «дIахехетабаре» вакъаца цу парте членашта воадейстие а гIертаргъя правительство.

Гучох, цхьа бахьан доацаш дац, деналагIа тIоагIбеннача неонацисташа социал-демократий либералийн правительства министра из заявлени НДП-ах «демократически парти» хетийта безам болаш хилар шерра хьакхайкаделга а лоархIаш хьалхадар. Цхьабакъда, НДП-ена тIера мора Iатташ дIахьа безам хилара могаргдацар цун идеологен политически дIаделарийн фашистски маIан къайлаякхьа. Съезде ше доклад еш, даьргIа йола антикоммунизм кхайкаеш къамаьл дир Адольф фон Таддена, дуьнеп шоллагIча тIемо лаьраш хувшилга дIадехар. Неонацистий лидеро гIожа Iоттараш йар Германски Демократически Республика Бонно бакъъяь тIявцера тIехьа берашта. Съезде лаьча къамаьлий керттера тема яр НДП «кердача политически хьалашка таръялларах» дола дош.

Цудухьа ала дезаш да, цу тайпара таръяллара хьисапех вай фон Таддена латтача, Вертгейме хьахьекха хилар. Гуччахьа хьакхайкайар ю малхбузенгермански ультрааьттехьарча низамцара, царна керте латтача, хоьш на дарра, масала в ХДС/ХСС-а на хеттара дола гIулакхаш леладеш йоьцуч ФРГ хIанзарча правительствака вю тIебахьар дукха цинй хур-могар деш волча Франц-Йозеф Штраусацара солидарность.

ХIанзалца хилла хIама даш, неонацистий тхьамада клерикальни ревнце лидерага куьг кхуьдалар, цу тайпара, ФРГ-ера антидемократически низаш гуччахьа кхотадалар хьа а хьоадаш. Реваншистски землячестваша, салтий союзаша а, Штрауса ше а кхайкадеш дола милитаристски къамаьлаш дацей фон Таддена кхайкадераш? ФРГ политика политически нийсагIа йолча реальни фактаца дукхагIа таралургйолаш лелаара Надерзадь гIанаш доахача цердача бокнски правительствана дукхалъоалар НДП ццой? Цу гIулакха а Штраусаца, бундесвера инаралашца, кхьча аьттехьарчарца цхьан мугIаре а эгта гIа боахаш вола фон Таддена. Боккъонна бIубенвен цхьаккха шеко йоацаш ала йиш йолаш ца хийрадаьве ер ца дий аьпна хIама доаццаш НДП, Штраус-Кизингера парте, реваншистски землячествай, милитаристски союзий программаш цхьатара хилар. Дизаз бахьан да ФРГ реакционни низий бIарча цхьа фронт хиларах дуна.

Неонацистащ сел чIоагIа бIубенна хургбоцар, нагахьа санна шехка монополей оагIонтахьара хийцца новкъостал деши хьаллоацаш уж бецаре. Цар финансироваш ю НДП-ено, хIаьта дукхагIча даькъе дукхьал цунца кхетаде дезаш да дукхича земельни парламенташка хиннача хоржамашка цу парте члений толам балар, дукхьал куща кхетаде дезаш да НДП-ес чакхйоаха хоржамий кампанеш «шерен кайзерцен» хилар. Хоаш да, Кизингера-Штрауса парте а, салтий союзашн реваншистски землячестваш санна, цигера финансироване ши хилар.

ХIанзарча хьалашна НДП «таръяла» гIертар — неофашистски реакционни низаш оьдадьнилгеш чIоагIлуш доагIлгеш хьалъоахаш йола синптом. ФРГ общественносто дукхьал цудухьа хьинаре къоясам лоаттабу аьттехьарчарна дукхьала, цар леладу гIулакхаш дIахо мохк дегIаахара бокхача кхераме йолга а хоаш. Шоай бIарча цхьа фронт реакце цхьоагIонна дукхьалъяккха ФРГ прогрессивни низашта харах тийша хурга цу къоясамах хур.

Ю. ДАНОВ,
АПН комментатор.